

Аҳмад ЛУТФИЙ

ХУТБА ЧОҒИДА ХАТТИ-ҲАРАКАТНИНГ ЁРНИ

Сўзловчи гапираётганида нутқ таъсирини орттириш учун турли хатти-ҳаракатлар (жестлар) ҳам қиладики, унинг фикр ва туйғуларини тингловчиларга етказишида бу хатти-ҳаракатлар баъзан сўздан ҳам фойдалироқ бўлади. Аммо хитоб мавзуи ва ҳаяжонларига уйғун хатти-ҳаракатларгина қадрланади. Аксинча, ўринсиз, пала-партиш ҳаракатлар одамларни бездиради.

Шунингдек, сўз каби, бундай хатти-ҳаракатларнинг ҳам ўрни ва вақти бор. Қабр тепасидаги хитоб билан сайлов чоғи қилинган хитоб бошқа-бошқа ҳолатларни тақозо этади. Бирида вазминлик лозим бўлса, иккинчиси ҳар қандай ҳаяжонни ва хатти-ҳаракатларни кўтаради. Хўш, бу борада Ҳазрати Пайғамбаримизнинг нима қилганлар?

Хитобатларидаги ҳаракатлар

Набий, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, хутбаларини лозим бўлганида турли хатти-ҳаракатлар билан дастаклаганлар, шу тариқа жамоатнинг мавзунини янада яхши қабул қилишини таъминлаганлар.

Бармоқ ва қўл ҳаракатлари

1. “Мўминлар бир-бирини суяб турган гишталар кабидир”¹, дер эканлар, бармоқларини жуфт қилиб кўрсатганлар.

2. “Мен қиёмат билан сизларнинг орангизда мана шунча масофа қолган бир пайтда пайғамбарлик вазифаси билан юборилдим”², дер эканлар, кўрсаткич бармоқлари билан ўрта бармоқлари орасини хиёл очиб кўрсатганлар.

3. “Ой шунча, шунча, шунчадир”, дея иккала қўлларини очиб ўнала бармоқлари билан уч марта ишора қилиб, ойнинг ўттиз кун эканини тушунтирганлар.³

4. Муоз ибн Жабалга (в. 18/639) йўл-йўриқ кўрсатарканлар, тилларини қўллари билан ушлаб: “Мана буни эҳтиёт қил”⁴, деганлар.

5. “Жаннат эшигининг ҳалқасини энг олдин тутувчи ва тақиллатувчи менман”, дея қўллари билан худди эшик ҳалқасини тақиллатаётгандек қилиб кўрсатганлар. Ва ҳоказо.

Вужудлари-ла ҳаракат

1. Жаъфар ибн Абу Толиб (в. 8/629) Ҳайбар фатҳ этилган куни ҳижратдан қайтиб келдилар.

Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, уни икки кўзи орасидан ўпиб кучоқлаганлар ва: “Қай биридан кўпроқ қувонай — Ҳайбарнинг фатҳиданми, Жаъфарнинг келишиданми...”, деган эдилар.⁵

2. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Ҳазрати Али билан Фотимани (в. 10/632) бомдод намозига уйғотгани келганларида, Ҳазрати Али: “Ё Расулуллоҳ, руҳимиз Аллоҳнинг йадидадир. Туришимизни истаса, турғазади”, шаклида жавоб берганлар. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, бу сўзларни эшитиб орқага қайтарканлар, қўлларини тиззаларига уриб, ушбу оятни ўқийдилар: “...Инсон жуда кўп баҳслашадиган мавжудотдир”⁶.

Ҳасса билан қилган ҳаракатлари

Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, кўпинча олиб юрган⁷ ҳассалари билан баъзи ишораларни қилганлар. Минбардан туриб суҳбат қураётганларида ҳассаларини минбарга уриб: “Бу Тойбадир (Мадина шаҳридир). Бу Тойбадир. Диққат қилинг: буни (Дажжолнинг Макка ва Мадина шаҳарларига кира олмаслигини) сизларга тушунтирган эдим”⁸, деганлари; фақир мусулмонлар учун келтирилиб масжид устунига осилган сифатсиз хурмо шингилни ҳассалари билан туртиб: “Бу садақанинг эгаси истаса бундан яхширогини садақа қилиб бера оларди”⁹, дейишлари ҳамда қурий бошлаган бир дарахт баргларини ҳассалари билан уриб тўқарканлар, буни гуноҳларнинг тўкилишига мисол қилиб кўрсатишлари¹⁰ шундай ҳаракатларга киради.

¹Ал-Бухорий. “Ас-Солат”, 88, 1/123.

²Ал-Бухорий. “Ат-Талоқ”, 25, VI/177. Набий, с.а.в.; “Етимнинг бошини силаган билан жаннатда шу иккиси каби бўламиз”, деганларида ҳам айни ишоратни қилганлар (Ал-Бухорий. VI/178).

³Ал-Бухорий. Ўша саҳифа.

⁴Ат-Термизий. “Ал-Имон”. 8/2616, V/12.

⁵Ибн Ҳишом. IV/3. Қаранг: Муслим. “Солатул-мусафирин”, 44/258, 1/556.

⁶Ал-Бухорий. “Ат-Тавҳид”, 31, VIII/190; Муслим. “Солатул-мусафирин”. 28/206, 1/538. Каҳф сурасининг 54-оятдан.

⁷Абу Довуд. “Ас-Солат” 22/480, 1/188.

⁸Абу Довуд. “Аз-Закоат”, 17/1608, II/149.

⁹Абу Довуд. “Аббабул-витр”, 17/1460, II/97.

¹⁰Ал-Доримий. 1/27.

МУНДАРИЖА

Сийрат

Аҳмад ЛУТФИЙ
Хутба чоғида хатти-ҳаракатнинг ўрни 1
Этироф
Ғарб тарихчилари нима дейди..... 5
Ибратли ҳаёт
Умму Ҳабиба 6
ЎзМИ 60 йиллиги олдида
Чўлга ҳидоят келди 8
ЎзМИ 60 йиллиги олдида
Мансаб БОБОЕВ
Саодатманд китоблар 9
Наҳйи мункар
Баҳодир КАРИМ
Нега оловдан айланасиз?..... 12
Убудийят
ЮУЛДУЗ
Муқаррамлик соғинчи 13
Маърифат
Фозил ЗОҲИД
Ҳар ҳарфи тўғтиё 14
Ибратли ҳикоялар
Эркин МАЛИК
Ният холис бўлса 15
Мерос
Ҳамидулла АМИНОВ
“Ҳидоя”нинг шарҳи “Кифоя”..... 20
Тиббийёт бурчаги
Наҳорда олма есангиз 22
Амри маъруф
Абдулбосит МАНСУР
Меҳнатга даъват 23
Шеърят
Шукур ҚУРБОН
Тарадуд 24
Қомус
Ақоид 25
Мактубларда манзаралар
ВАСИЛА
Болаларнинг айби нимада? 26
УМИДА
Ҳиёнаткорнинг жазоси 26
ШУКРУЛЛО
Онамнинг ўғитлари 27
Толибжон НИЗОМОВ
Ҳалол меҳнат 27
САДОҚАТ
Сабр қилишни ўргандим 27
Дарсхона
Акмал АВАЗ
Тажвиддан синов 30

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигингизни сўраймиз

Насиҳат
Имоми АЪЗАМ

4

ЯХШИ ЎЙ, ХОЛИС ҚАЛЪ, ЗАҒАРЛИ УМИД

Аллоҳдан қўрқиб, жисмингдаги барча аъзоларни гуноҳу маъсиятдан сақлаган ҳолда Унга бандалик қил! Унинг буйруқларини сўзсиз адо эт!

Хабарлар

10

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

*Жума хутбаларидаги
янгилликлар*

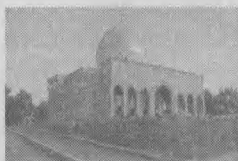
Бирлашган Араб Амирлик-лари ҳукумати жаҳонда содир бўлаётган воқеалар шиддатини ҳисобга олиб, жума хутбалари мазмунига ўзгартиришлар киритишга қарор қилди.

ЎзМИ 60 йиллиги олдида
Бобур АҲМАД

16

БАЙТУЛЛОҲ МУБОРАК!

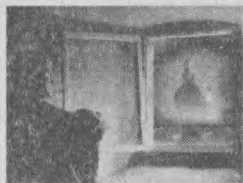
Аллоҳнинг марҳамати ила Чирчиқ шаҳримиз шундай гўзал, салобатли масжидга эга бўлди. Аллоҳ — буюк Яратувчи бу масжидни бизга ҳада этди. Масжиднинг қуриб битказилишини, очилишини халқимиз ўн йилдан бери кутарди.

Муқованинг 1-, 2-, 4-бетларида Чирчиқ шаҳар «Марказий» жомеъ масжиди очилиш маросимидан лавҳалар.

Ҳидоят сари
Ҳаким САТТОРИЙ

18

ИСТИФФОР

тайёрлаш ҳам ўзимга қолган.

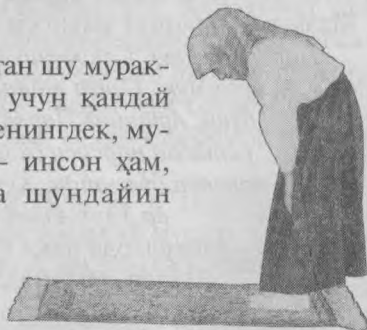
Яхши рўза — яхши оила!
Дарвоқе, аёлим фарзандларим билан, бир оз қишлоқда туриб келайлик, деб Қашқадарёга кетишган эди. Сахарлик, ифторликларни

Илк намоз
Гулбахор АБДУЛЛОҲ қизи

21

“ҲАММАСИГА КОМПУТЕР САБАБ...”

Қаршимда турган шу мураккаб машина мен учун қандай ўйинчоқ бўлса, менингдек, мукамал яратиқ — инсон ҳам, Унинг ҳузурда шундайин ожиз...

Мўъжиза, ҳикмат
Ҳорун ЯҲЁ

31

ТУЯГА БОҚМАЙДИЛАРМИ?

50 даражали жазирма иссиқда туя озукасиз ва сувсиз саккиз кун яшаши мумкин. Бу вақт давомида у ўзининг 22 фоиз оғирлигини, ҳатто танасидаги сувнинг 40 фоизини йўқотса-да, яшайверади. Инсон эса бундай вазиятда танасидаги намининг 12 фоизини йўқотиб, ҳалок бўлади.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ

Абдулазиз МАНСУР

Абдураззоқ ЮНУС

Анвар ТУРСУН

Муҳаммад Шариф ЖУМАН

Юсуфжон ИСҲОҚ

Эркин МАЛИК

Абдул Жалил ХЎЖАМ

(Бош муҳаррир ўринбосари)

Муҳаммад Собит САЛҲИДДИН

Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМХОН ўғли

тайёрлади.

Тартибловчи

Қудратуллоҳ ЖУМА ўғли

Матни

Юлдуз КОМИЛ қизи

терди.

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Зарқайнар 18-беркўча, 47а-уй, Тел: 40-17-97.
Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот
қўмитасида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 00079.

Босмаҳонага 2003 йил 22 сентябрда
топширилди. Қоғоз бичими 84x108^{1/16}.
Адади 7000 нусха. 556-сон буюртма.
«КО'НИ NUR» МЧЖда босилди. Манзили:
Тошкент, Муқимий к., 178-уй.
Интернет почтаимиз: hidoyat@ars-inform.uz

Баҳоси келишилган нарҳда.
Макет асл нусхаси Pentium-IV
компутерида саҳифаланди.

Қўлёзмалар қайтарилмайдди, тақриз қилинмайдди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар тўлиқ
ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

ЯХШИ ҲЎЙ, ХОЛИС ҚАЛБ, ЗАФАРЛИ УМИД

Имоми Аъзам, раҳматуллоҳи алайҳ, ўғиллари
Ҳаммодга шундай насихат қилганлар:

— Эй бўтам! Аллоҳ сени рушди ҳидоятга бошласин ва сенга доимо Ҳзи мададкор бўлсин! Мен сенга панду насихат қилмоқчиман. Менинг ўғилларимни хотирангда сақласанг ва қулогинга қуйиб олсанг, дининг ва дунёинг йўлида сенга, иншааллоҳ, бахту иқбол ёр бўлади.

1. Аллоҳдан қўрқиб, жисмингдаги барча аъзоларни гуноҳу маъсиятдан сақлаган ҳолда Унга бандалик қил! Унинг буйруқларини сўзсиз адо эт!

2. Эҳтиёжинг тушадиган илмни ўрганишдан ўзингни олиб қочма!

3. Дину дунё йўлида асқотадиган кишилар билангина ошналик қил!

4. Нафсингдан ҳаққингни ол. Зарурат бўлганидагина унга инсоф қил.

5. Мусулмонга ҳам, зиммийга ҳам душманлик қила кўрма!

6. Аллоҳ берган ризқингга қаноат қил!

7. Бошқаларга муҳтож бўлмаслигинг учун қўлингдан бор бисотингдан тadbиркорлик билан фойдалан!

8. Одамлар сенга таҳқир назари билан боқишларига сабаб бўладиган ишларни қилма!

9. Эҳтиёжингдан ортиқча нарсаларга берилишдан нафсингни тий!

10. Одамлар билан учрашганигда гапни салом беришдан бошла, майин ва мулоим сўзла, яхшиларга ёқимли бўл, ёмонлар билан мурсою мадора қил!

11. Аллоҳга кўп зикр айт, Унинг Пайғамбарига бисёр салаватлар йўлла!

12. Пайғамбаримиз, алайҳиссалом, марҳамат қилган саййидул истиффорларнинг энг азизи билан машғул бўл.

Маъноси: «Парвардигоро, Сен менинг Раббимсан, Сендан ўзга илоҳ йўқ, Сен мени яратдинг ва мен Сенинг қулингман, Сенинг аҳдинг ва ваъданга қўлимдан келганича собит бўламан. Қилган ишларимнинг ёмонлигидан паноҳингда асрашингни

сўрайман, менга берган инъомингга ва гуноҳимга иқрорман, мени мағфират қил. Зеро, Сендан бошқа гуноҳларни мағфират қиладиган зот йўқ!»

Ушбу саййидул истиффорни тунда ўқиган банд, мабодо ўша кеча вафот этса, жаннатга кирди, кундузи ўқиган банд, мабодо ўша куни оламдан ўтса, жаннатга кирди.

Саҳобалардан Абу Дардога, уйингга ўт кетди, дейишди. У зот: «Менинг уйимга ўт тушмайди, Пайғамбаримиздан, алайҳиссалом, кимки ушбу ибораларни тонгда ўқиса, кечга қадар унга ҳеч қандай мусибат етмайди ва агарда уларни кун қорайиши билан ўқиса, тонг отгунгача унга ҳеч қандай бахтсиз ҳодиса йўлиқмайди, деганларини эшитганман», деб жавоб берган эканлар.

Мазкур иборанинг маъноси қуйидагичадир:

«Парвардигоро, Сен менинг Раббимсан, Сендан ўзга илоҳ йўқ, Сенга таваккал қилдим, Сен буюк Аршининг Парвардигорисан. Аллоҳ истаган нарсаси бўлади ва истамаган нарсаси бўлмайди. Куч ва қудрат Буюк ва Улуғ Аллоҳ биландир». (Аниқ хабарларда нақл қилинишича, Абу Дардо, розийаллоху анҳу, хонадонларини ўт тушишидан Аллоҳ асраган экан.)

13. Ҳар куни Қуръон ўқишни одат қил ва ўқиганларингнинг савобини Пайғамбаримизга, алайҳиссалом, ота-онанг, устозларингга ва барча мусулмонларга бахшида қил!

14. Душманларингдан кўра ҳам дўстларингдан эҳтиёт бўл. Одамлар орасида фисқу фасод зиёда бўлган вақтда душманинг дўстингдан фойдаланиши мумкин.

15. Сиру асрорингни, моддий имкониятингни ва борар жойингни махфий тут!

16. Қўшниликни яхши қил ва қўшнингдан келадиган азиятларга сабру бардошли бўл!

17. Аҳли сунна вал жамоа йўлини маҳкам тут, залолат ва жаҳолат аҳлидан ўзингни четга ол!

18. Барча ишларингда холис ниятли бўл, ҳар бир ҳолатда ҳам фақат ҳалол нарсаларни истеъмол қилишга жидду жаҳд қил!

19. Беш юз ҳадис орасидан танлаб олганларим бўлмиш қуйидаги беш ҳадисга амал қил:

а) «Барча ишлар, албатта, ниятга боғлиқдир. Ҳар бир киши ният қилган нарсасига етишади»;

б) «Кераксиз нарсалар билан шуғулланмаслик киши диёнатининг гўзаллигидандир»;

в) «Ўзига раво кўрган яхши нарсани бошқага ҳам раво кўрмаган банданинг имони комил эмас»;

г) «Ҳалол ҳам маълум ва ҳаром ҳам маълум. Аммо улар ўртасида шубҳали нарсалар ҳам мавжуд. Кўплар уларни билмайди. Улардан ўзини сақлаган банда динини ва шарафини ҳимоя қилган бўлади. Шубҳали нарсалардан ўзини тиймаган банданинг ҳаромга ўтиб қолиши ҳеч гап эмас. Бундай банда чегара ён-верида қўй боқаётган қўйчивонга ўхшайдики, қўй ҳар лаҳзада чегарадан ўтиб кетиши мумкин. Ҳар бир ҳукмдорнинг чегараси бўлганидек, Аллоҳнинг ҳам чегараси бор. У Аллоҳнинг ҳаром қилган нарсаларидир. Ҳар бир баданда бир парча гўшт борки, у соғлом бўлса, бадан ҳам соғлом бўлади ва агар у касал бўлса, бадан ҳам бемор бўлади. У — қалбдир»;

д) «Бировларга тили ва қўлидан озор етмайдиган мусулмон ҳақиқий мусулмондир».

20. Соғ ва саломат вақтингда доимо кўрқинч ва умид орасида бўл! Аллоҳ таоло хусусида яхши ўй, холис қалб, зафарли умид билан яшаб ўт!

Абдурашид БАҲРОМ
тайёрлади.

Тузатиш

Журналимизнинг шу йилги 6-сони 4-саҳифасида берилган Имоми Аъзам Абу Ҳанифанинг, раҳматуллоҳи алайҳ, «Ал-фиқҳ ал-Ақбар» рисолалари таржимаси иккинчи устун пастдан иккинчи хатбошидаги биринчи, яъни: «Аллоҳнинг яқинлиги ва узоқлиги масофанинг узоқ ва қисқалиги жиҳатидан ҳам, фазилат ва ҳақарот маъносида ҳам эмасдир» жумласи рисола таржима қилинган нусхага мувофиқдир. Аммо у рисоланинг бошқа нусхаларига солиштирилганида фарқ борлиги аниқланди. Яъни жумлани: «Аллоҳнинг яқинлиги ва узоқлиги масофанинг узоқ ва қисқалиги жиҳатидан эмасдир. Фазилат ва ҳақарот маъносидадир», деб ўқиш тўғридир.

ҒАРБ ТАРИХЧИЛАРИ НИМА ДЕЙДИ

Л. БРАУН:

“Насронийларнинг, мусулмонлар ўз давлатлари-га қўшиб олган халқларни қилич билан Исломни қабул қилишга мажбурлаган, деган даъволари ғирт тўқимадир, буни исбот талаб қилмайдиган далиллар тасдиқлаб турибди... Уларни янги ерларни қўшиб олишга руҳлантирган тезкор омиллар — ўзлари одамларни даъват қилган мусулмон биродарлиги ва имони эди... Бу биродарликнинг миқёси худди сел каби кенгайиб, Исломни қабул қилган янги одамлар билан тобора тўлиб-тошиб борарди”.

Сэр Томас АРНОЛД:

“Мусулмонларнинг қўли остида ўз динларига эътиқод қилиш беҳавотир эканини христианлар яхши англашган. Мана шу туйғу Кичик Осиё (Онадўли) насронийларининг салжуқий туркларни халоскорлар каби кутиб олишларига сабаб бўлган. Бунинг устига, император Михаил VIII ҳукмронлиги даврида (1261-1282) Кичик Осиёдаги майда ҳудудларнинг христианлари Визанс империясининг зулмидан халос бўлиш умидида турклардан ўз давлатларига қўшиб олишни сўрашган. Бундан ташқари, христианларнинг кўплари, бой бўладими ёки камбағалми, туркларнинг ўша пайтдаги ерларига кўчиб ўтишган”.

(“Исломнинг ёйилиши” китобидан)

Карен АРМСТРОНГ:

“Араб тилида “ислом” сўзи “тинчлик” деган сўзнинг ўзагидан олинган. Қуръон урушни Аллоҳнинг ирода-сига зид ғайритабиий ҳолат сифатида қоралайди... Ислом муҳолиф томонни йўқотишга қаратилган босқинчилик урушларини тақиқлайди... Ислом фақат муқаррар бўлиб қолган ва ҳимояланиш учун бўладиган урушларнигина тан олади, айрим ҳолларда уларни одамларга қилинаётган ҳақсизлик ва азоб-уқубатларни тугатишга қаратилган эзгу мажбурият сифатида баҳолайди... Мусулмонлар ҳаётларини жисмонан ҳимоя қилишга мажбур бўлишди, лекин улар душманларининг динига қарши муқаддас урушга кирганлари йўқ. Муҳаммад, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, озод қилинган қўли Зайдни мусулмон қўшинларига бошлиқ сифатида насронийларга қарши урушга жўнатаётганида, унга Аллоҳ йўлида мардона жанг қилишни, аммо инсонпарварликни унутмасликни буюрган. Улар (мусулмонлар) диний хизматчиларни, роҳиб ва роҳибаларни безовта қилишмасди, урушда қатнашмаётган бемажол одамлар, аёллар, болалар, кексаларни нишонга олмас, уларга зарар етказишмасди. Улар тинч фуқароларни, аҳолини ўлдиришмаган, бино ва уй-жойлардан ҳеч бирини вайрон қилишмаган”.

(“Муқаддас уруш” китобидан)

УММУ ҲАБИБА

(Мўминлар онаси)

Асл исми Рамла бўлган Умму Ҳабиба ҳижратдан йигирма беш йил, аввал яъни, Расулуллоҳга, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, рисолат масъулияти тушишидан ўн уч йил олдин Абу Суфён оиласида туғилди.

Насл-насаби юксак, жуда бой ва гўзал қиз эди. Ҳамманинг кўзи унда, маккалик йигитлар унга уйланиш учун мусобақалашшар эди. Унинг бу даража гўзаллиги, шубҳасиз, отасининг қурайшийлар орасидаги мавқеини янада юксалтирган эди.

Рамланинг диний илмларга рағбати бор эди. Насроний Варақа ибн Навфалдан айрилмасди. Варақа жоҳилият давридаёқ бутлардан нафратланиб, улардан юз ўтирган эди.

Абу Суфён барча сўраганлар орасидан Убайдуллоҳни танлади ва қизини унга берди.

Рамла порлоқ фикр ва ақл соҳибаси, билимдон ва маданиятли хотин эди.

Кунлар шундай ўтарди... Ҳазрати Муҳаммадга пайғамарлик тушганида, Убайдуллоҳ устози Варақа ибн Навфалдан эшитган ҳикматли сўзлар таъсирида Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, нубувватларига имон келтирди. Аммо бу имон юзаки эди.

Ҳабашистонга ҳижрат

Убайдуллоҳ билан завжаси Рамла ҳам Ҳабашистонга ҳижрат қилишди. Нажоший ватанига оёқ босар-босмас Убайдуллоҳ яна насронийликка қайтди.

Бир кун Рамла қўрқинчли туш кўрди, чўчиб уйғониб кетди. Тушида эрини ғалати бир қиёфада — оидинлик бўлганидан сўнг қоп-қора, гўзал бўлганидан сўнг чиркин қиёфада кўрди. Бундай тушнинг ёмонлигидан Аллоҳ таолога сизинди.

Рамла ўз ишлари билан куймаланиб юрганида эри Убайдуллоҳ келиб насоро бўлганини билдирди ва уни ҳам насронийликка даъват этди. Рамла, розийаллоҳу анҳо, бу таклифни қатъийан рад қилди. Кечқурун кўрган тушининг маъноси ни энди тушунди. Тушини эрига айтиб, имон ва

Исломда қолишга чақирди. Убайдуллоҳ эса, қабул қилмай, оёқ тираб олди. Ҳатто мусулмонларнинг олдига бориб, уларга: «Биз ҳақиқатни топдик, сиз энди кўришга ҳаракат қиляпсиз. Бундан сўнг кўролмайсиз», деди. У муртад бўлгач, ичкиликка ружу қўйди, охир-оқибат шу ҳолда ўлиб кетди.

Тул муҳожир

Рамла ҳижрат юртида икки қайғу орасида яшади. Бир ватанидан ва оиласидан айрилиши бўлса, иккинчиси бева қолиши эди. Аммо у мустаҳкам имони туфайли бу мусибатларга чидай олди.

* * *

Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Мадинага ҳижрат этганларидан сўнг қўшни давлатларнинг ҳукмдорларига мактуб юбориб, уларни Исломга даъват қилдилар. Бундай мактубни Нажошийга Амр ибн Умаййа ад-Дамрий олиб борди. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, мактубда Нажошийни мусулмонликка чақириб, сўнг Рамла бинти Абу Суф-ённи ўзларига сўратган эдилар. Нажоший ҳар иккала таклифни ҳам қабул этди ва Абраҳа исм-ли бир жорияни бу хушхабар билан Рамланинг қошига жўнатди.

Абраҳанинг гапларини эшитган Рамла севинчини яшириб ўтирмади:

— Аллоҳ сенинг хайрингни берсин... — деди.

Ғурбатда тул қолган бир аёл учун Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, ўзларига сўратишларидан ҳам хайрлироқ нима бўлиши мумкин?!

Рамла тўй масалаларини аниқлаштириш учун Халид ибн Саид ибн Осага ваколат берди. Ўша оқшом Нажоший мусулмонларни саройга чақириб, шундай деди:

— Муҳаммад, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, менга бир мактуб юбориб, Рамла бинти Абу Суф-ённи ўзига никоҳлашимни хоҳлабди. Мен унинг хоҳишини бажо келтирдим ва Рамлага тўрт юз дирҳам маҳр бердим.

Сўнгра динорларни йиғилганларнинг олдига тўкди. Шу пайт Рамланинг вакили Халид ибн Саид ўрнидан турди ва:

— Аллоҳга ҳамд бўлсин. Ундан бошқа илоҳ йўқлигига шаҳодат келтираман. Муҳаммад, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Унинг тўғри йўлга бошловчи қилиб ва бутун динлар устига ҳақ дин билан юборган кули ва Расулидир. Мен ҳам Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, истагини қабул этдим ва Рамлани унга бердим. Аллоҳ таоло Расули учун муборак қилсин...

Динорлар Халидга берилди. Халойиқ тарқалмоқчи бўлганида, Нажоший:

— Ўтиринглар, уйланишда келганларга таом бериш пайғамбарларнинг суннатидир, — деди.

Таомлар келтирилди. Меҳмондорчилик тугагач, ҳамма тарқалди...

Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Рамлани сўрашларида буюк ҳикмат ва юксак мақсад бор эди. Биринчиси гурбатда бева қолган Рамлага ёрдам бериш бўлса, иккинчиси диннинг катта душмани бўлган Абу Суфён ибн Ҳарб ибн Умаййа устидан галаба қозониш эди. Бу никоҳ хабарини эшитган пайти Абу Суфённинг: “Бу одамнинг бурни ерга тегмайди”, — дегани ривоят қилинади.

Мўминлар онаси

Муҳожирлар узоқ айрилиқдан сўнг Ҳабашистондан қайтиб келишди. Бу воқеа Ҳайбар фатҳ этилган кунга тўғри келган эди. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, шундай деб шукроналарини билдирдилар:

— Қай биридан кўпроқ қувонай — Ҳайбарнинг фатҳиданми, Жаъфарнинг келишиданми!

Ҳабашистондан қайтиб келганлар орасида Рамла ҳам бор эди. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, у билан зифофга (гўшангага) кирдилар, унга шафқат ва марҳамат кўрсатдилар.

* * *

Умму Ҳабиба (Рамла)нинг вафодор, имонида собит эканини ва динга садоқатини кўрсатувчи бир воқеа содир бўлди.

У бир имонли аёл, бунинг устига Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, завжаси... Иккинчи ёқдан, отаси ҳайбат ва ҳурмат-эътибор соҳиби, Қурайшнинг улуғларидан, аммо кофир ва мушрик... Тақдирда отаси Абу Суфён билан юзма-юз келиш ҳам бор экан...

Худайбийя сулҳи имзоланганидан сўнг Қурайшнинг иттифоқчиларидан Бани Бакр бу сулҳни бузди. Шундан сўнг Расулуллоҳга, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, иттифоқчи бўлган Хузоба ўғилларидан бир киши у Зотдан ёрдам сўраб келди. Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, унга ёрдам беришга ваъда қилдилар ва ишонч билдирдилар.

Қурайшнинг раиси Абу Суфён иш нима билан тугашини тушуниб етди. Дарҳол Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, билан сулҳни собит тутиш мақсадида Мадинага қараб йўлга тушди.

Мадинага келгач, Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, билан ўрталарида воситачилик қилишини сўраб, қизи Умму Ҳабибанинг, розийаллоҳу анҳо, олдига кирди. Энди ўтирмақчи бўлганида қизи кўрпачани тахлаб, олиб қўйди. Абу Суфён сўради:

— Эй қизим, мени бу кўрпачага лойиқ кўрмайсанми ёки уни менга лойиқ кўрмайсанми?

— Сизни кўрпачага лойиқ кўрмайман. Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, кўрпачаларида мушрик одам ўтиришини хоҳламадим.

— Валлоҳи, сенга бир ёмонлик етган кўринади, қизим.

— Йўқ, аксинча, Аллоҳ таоло мени ҳидоятга бошлади. Эй ота, сиз Қурайшнинг буюгисиз. Қандай қилиб кўрмайдиган ва эшитмайдиган бутларга ибодат қиласиз? Нима учун Исломни қабул этмайсиз?

Умму Ҳабиба фақат Аллоҳ ва Расулини севишини, улардан бошқасини севмаслигини айтиш билан, отасининг салтанат ва азаматидан кўрқмай, унинг имон ва куфр орасидаги ўрнини буюк бир жасорат билан танитган эди.

Абу Суфён бу сўзларни эшитиб, ғазабидан тутақиб кетди. Жаҳл билан кўчага чиқди ва Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, хузурларига борди. Ҳазрати Пайғамбар уни рад этдилар ва тарафкашлигини қабул қилмадилар. Охир-оқибат Абу Суфён ҳеч қандай натижага эриша олмай, Маккага қайтди. Хотини Ҳинд бинти Утба уни айблаб:

— Қавминг элчилигини яхши бажаролмадинг, хайрли хабар келтирмадинг, — деди.

* * *

Расулуллоҳ, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, Умму Ҳабиба билан отаси ўртасидаги суҳбат ҳақида эшитгач, унга ҳурматлари янада ортди. Динга ва Пайғамбар аҳлига ҳурмат ва эъзоз кўрсатганининг мукофоти ўлароқ, уни янада кўпроқ икром этдилар.

* * *

Расулуллоҳнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, вафотларидан сўнг Умму Ҳабиба вафодорлигича ўз уйида қолди. Бутун мусулмонлар уни эъзозлашар эди. Бу ҳурматнинг сабаби Пайғамбаримизга бўлган садоқатдан келарди.

Халифалар уни зиёрат қилгани келишар, рўзғорига қарашишар, керакли ёрдамни аяшмас эди.

Қанчалик фитна зуҳур этса ҳам, Уммум Ҳабиба на сўз, на феъл билан ҳеч бирига кўшилмади. Аксинча, мусулмонларни бир сафда ва ягона дин йўлида бирлашишга, Аллоҳга боғланиб, Унинг мустаҳкам арқонидан қаттиқ ушлашга даъват этди.

Расулуллоҳдан, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, эшитган ҳадисларни ривоят қилди. Шу билан у исломий илмнинг юксалишига ҳиссасини қўшди.

Умму Ҳабиба доно, вазмин ва жуда жиддий аёл эди.

Вафоти

Умму Ҳабиба, розийаллоҳу анҳо, фақат намоз учун уйдан чиқарди. Мадинани фақат ҳаж мақсадида тарк этган. Ҳижратнинг 44-йили огир касал бўлиб қолди. Орадан кўп вақт ўтмай, етмиш ёшида вафот этди. Бақий мазорига дафн этилди. Аллоҳ таоло ундан рози бўлсин, мавқеини улуғ қилсин. Омин.

Бу яхши инсон билан танишувимиз ажойиб бўлди. Бундан бир-икки йил бурун тахририятимизга келиб, “Ҳидоят”нинг янги сонидан анчагина харид қилдилар. Кейин гап орасида: “Ҳидоят” масжидининг қавми “Ҳидоят” журналини ўқимаса бўладими?” деб қолдилар. Салом-алиқдан сўнг маълум бўлдики, у киши Жиззах вилояти Пахтакор тумани марказидаги “Ҳидоят” жомеъ масжидининг мутаваллийи Турсунбой ҳожи Жумамуротов эканлар. Шу одам билан суҳбатлашишни кўнгалга тугиб қўйган эдик. Мана, нон-насиб, галдаги келишларида ўз-ўзидан суҳбат бошланиб кетди. Гап айланиб, масжид тарихи билан боғлиқ воқеаларни эсладилар:

ЧЎЛГА ҲИДОЯТ КЕЛДИ

— Совет замонасининг сўнги кунлари эди. Халқ ўзлигини таниётган, диний қадриятларимиз қайта уйғонаётган пайтлар. Мен ҳам Аллоҳни таниб, ҳаётимни Исломсиз тасаввур қилолмай қолганман. Саноат қурилиши муҳандиси бўлганим учун узоқ йиллар қурилиш, коммунал хўжалик идораларида раҳбар бўлиб ишлаган эдим. Ўша йиллари туман ижрокўми раисининг қурилиш бўйича муовини эдим. Қалбимга Аллоҳнинг байтини қуриш иштиёқи тушиб қолди. Лойиҳа-смета ҳужжатларини тайёрлаб, масжид учун жой ажратишларини сўраб, катталар ҳузурига югуришни бошладим. Аммо ҳар қадамда тўсиққа, қаршилиққа учрадим. У пайтда шўроларнинг дасти узун, гапи кескир бўлгани учун роса қийналдим. Бир гал туман четидаги ташландиқ қабристондан жой кўрсатишади, бошқа сафар аёллар ярим яланғоч чўмиладиган кўлнинг ёнидан. Охири, 1989 йилга келиб, ҳозирги жойни ажратиб беришди. Оз сонли намозхонлару хайрхоҳ мусулмонларнинг саъй-ҳаракати ва ёрдами билан ниҳоят масжид

қурилишини бошлаб юбордик. Бир томонда хонақоҳ қурилишини олиб боряпмиз, бир ёқда масжид ҳовлисига дарахт экиб, кўкартириш билан оворамиз.

Масжидни қурыпмиз-у, аммо юракка гулгула тушиб қолди. Туманда динимизнинг йўл-йўриқлари, шариатимизнинг арконларини яхши биладиган бирорта одам йўқ. Ким масжидда имом бўлади, ким қавмга амри маъруф қилади, дин тарғиби билан шуғулланади? Бошим қотиб, Тошкентга, диний идорага бордим. У ерда қандайдир илмий мажлис бўлаётган экан. Китоблар, ислоний газит-журналлар ҳақида узоқ гаплашишди. Охири сабрим чидамай, мажлисхонага тўғри кириб бордим. Ҳамма ҳайрон. Кўнглимдаги гапларни шартта тўкиб солдим: “Мана, сизлар бу ерда китоб, газит-журнал ҳақида анчадан буён гаплашяпсизлар. Бизга эса газит-журнал етиб бориши у ёқда турсин, ҳатто Аллоҳнинг динини танитадиган, каломини етказадиган бирорта ўқимишли ходимимиз ҳам йўқ. Чўлга ҳам ҳидоят борадими-йўқми?!” дедим.

Наманганлик уламо Олимхон қори йиғлаб юбордилар. Ўрниларидан туриб, қўлни кўксиларига қўйиб: “Масжидингизни мен оталиққа оламан, биродар, эрта-индин бир неча шогирдимни Пахтакорга жўнатаман!” дедилар. Аллоҳнинг иродасини қарангки, ўша воқеа сабаб бўлиб Намангандан бир неча ёш имом ва қорилар Пахтакорда Аллоҳнинг динини ёйишда жонбозлик кўрсатишди. Улар туфайли ҳозир бир неча масжид қурилиб, намозхонлар кўпайиб боряпти.

— **Масжидингизнинг исми ҳам яхши экан...**

— Бунинг ҳам тарихи қизиқ. Ўшанда, чўлга ҳам ҳидоят келадими, деган саволим мияга ўрнашиб қолган экан, кўп ўйлаб ўтирмай, масжидга “Ҳидоят” деб ном қўйдик. Бир тахта-қоғозга катта қилиб ёзиб ҳам қўйдик. 1997 йили очилиш маросимига кўплаб уламолар ташриф буюришди. Нега бундай ном қўйганимиз сабабини сўрашди. Ўша саволни қайтардим. Ном маъқул тушиб, ойнага лавҳ қилиб ёзиб қўйишни маслаҳат беришди. Кейин “Ҳидоят” журнали чиқа бошлагач, ном қўйиш-

САОДАТМАНД КИТОБЛАР

да адашмаганимизга узил-кесил ишондим.

— **Масжид ободлиги қавми билан дейилган, намозхонлар кўпми?**

— Ҳар намозга одам яхши тўпланади. Жума кунлари етти юз-саккиз юз, баъзан минг нафаргача намозхон келади. Шаҳарчамизда яшаётган ўн тўрт ярим минг аҳолига нисбатан олиб кўрилса, унча ёмон эмас. Ўша пайтда битта ўқимишли диний ходимга зор бўлган эдик. Кейинги ўн йил ичида ўн уч кишини Тошкентдаги Ислом олий маъҳадида ўқитиб келдик. Имом-хатибимиз Панжи Юсупов, унинг ноиб Фохриддин Расулов, тумандаги имомлардан Орифхон Нурматов, Акмал Зиёдуллаевлар ҳам дипломли диний ходимлар бўлишди. Икки нафар мураттаб қори ҳам тайёрладик. Келгусида масжид қурилишини тўла тугатиб, бу ерда мадраса очиш ниятимиз ҳам йўқ эмас. Иншааллоҳ, динимиз ва шариятимизнинг барча соҳалари бўйича мутахассислар ўзимиздан чиқадиган кунлар яқин қолди...

— **Демак, чўлга ҳам Аллоҳнинг ҳидояти етиб борибди. Турсунбой хожи аканинг гаплари буни яққол исботлаб турибди. Аллоҳ сазъ-ҳаракатларингизга ривож бериб қутлуғ мақсадларингизга етказсин. Омин!**

Аҳмад ТУРСУН
ёзиб олди.

Самарқанднинг Имом ал-Бухорий номидаги ҳадис илми марказида (мадрасасида) янги босмадан чиққан икки китобнинг тақдимоти бўлиб ўтди. Тақдимотни мазкур мадраса мудири Ҳабибуллоҳ Бойқобилов олиб борди. Ўзбекистон Муслмонлари идорасининг Самарқанд вилояти бўйича бош вакили, илм фидойиси Усмон хожи Алимов ҳар иккала китобга ҳам дахлдор шахс эди. Нажмиддин Умар ибн Муҳаммад ибн Аҳмад ан-Насафийнинг “Ал-қанд фий зикри уламои Самарқанд” (Самарқанд уламолари хотирасига доир қанддай ширин китоб) асарини нашрга тайёрлаган бўлса, “Имом-ал-Бухорий — муҳаддислар султони” китобини ўзи таълиф этган.

Тақдимот Қуръони карим тиловати билан бошланди. Қори талабалардан Имомхон Темировнинг чиройли қироатидан сўнг хайрли дуо қилинди. Сўнгра ўқувчилар, мударрислар ва меҳмонлар — С. Маҳмудов, П. Каттаев, О. Рустамов, А. Ёдгоров, С. Абдиев ва бошқалар бирин-кетин сўзга чиқиб, ҳар икки китобнинг қадр-қиммати ва фазилатлари ҳақида фикр-мулоҳазаларини билдиришди.

Тақдимот ниҳоясида муаллиф Усмон хожи Алимов сўз олди:

— Ҳаж сафариди дўконлар-

дан бирида “Ал-қанд фий зикри уламои Самарқанд” деган сарлавҳали китобга кўзим тушиб қолди.

Унда бир неча юртдош муҳаддисларимиз ҳақида сўз боргани учун бу нодир китобни она тилимизда нашр этиш ниятини Аллоҳ дилимга солди. Иккинчи китобни ёзишга эса Имом ат-Термизийнинг муҳаддислар султони Имом ал-Бухорий ҳақларидаги: “Мен ул киши каби бошқа алломани учратмадим. Аллоҳ бу зотни Пайғамбаримизнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, умматлари безаги қилиб яратган”, деган гаплари илҳомлантирди.

Анжуман охирида муаллиф тадбир номидан келиб чиқиб, янги китоблардан ўқувчиларга эсдалик сифатида тақдим этди. “Ҳаётда бир дона яхши китоб ёзиш катта иш ҳисобланганидек, бир дона яхши китоб ўқиш ҳам катта гап”, деган экан донишмандлардан бири. Тилагимиз шуки, ана шу “катта иш” ва “катта гап” фидойиларига Аллоҳ таолонинг Ўзи мададкор бўлсин.

Мансаб БОБОЕВ,
Ҳадис илми маркази
мударриси

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

“Моҳинур” мадрасасида

Нижегороддаги “Моҳинур” Ислom мадрасаси Ислom асослари йўналиши бўйича ўрта маълумотли мутахассислар тайёрлайди. Уч йиллик ўқув курсида талабалар ақида, фикр, Ислom дунёси тарихи, араб тили ва Куръони каримдан сабоқ оладилар.

“Моҳинур” мадрасаси 1994 йилдан бери фаолият юритяпти. Мадраса Нижний Новгород шаҳри ва Нижегород вилояти Диний бошқармаси томонидан очилган. Мадрасанинг талаба ва битирувчилари вилоят мусулмонлари жамоаси ҳаётида фаол қатнашиб келмоқдалар. Мадраса кутубхона ва доимий тўлиб бораётган китоб жамғармасига эга.

“Моҳинур” мадрасаси қошида очилган “Мадина” мадрасасига ҳам кўплаб талаблар қабул қилинди. Бу мадрасада икки йиллик ўқишни битирганлар “Диний таълим” мутахассислигини эгаллайди ва “Моҳинур” мадрасасида ўқишни давом эттириш имкониятини қўлга киритади. Ҳозирда “Моҳинур” мадрасасининг битта шахобчаси, еттита бўлинмаси, учта яқшанбалик ва бешта ёзги мактаблари бор.

www.islam.ru

Жума хутбаларидаги янгиликлар

Бирлашган Араб Амирликлари ҳукумати жаҳонда содир бўлаётган воқеалар шиддатини ҳисобга олиб, жума хутбаларини ўзгартиришга қарор қилди. Хутбанинг шакли, мазмун-моҳияти йўналишини кишиларни кўпроқ хабардор қилиш томонига буриш режаси Вақф ва Ислom ишлари ҳамда Адлия вазирликлари томонидан ишлаб чиқилган. Ҳозирча хутбани инглиз тилида ўқишга келишиб олинди.

“Жума хутбалари Ислom миллатига маънавий ва диний тарбия берувчи манбадир, — дея айтди

Вақф ва Ислom ишлари вазирининг муовини. Дин вакиллари айниқса иссиқ кунлари хутба матнларининг мазмунини сақлаган ҳолда, чўзиб юбормасликка аҳамият беришлари керак. Биз бу масала бўйича бир неча учрашувлар ўтказдик”.

Мамлакат мусулмонлари жума хутбаларига оид янги таклифларни мамнуният билан қабул қилдилар.

www.gulfnews.com

Оврупада биринчи вақф

Данияда мусулмонлар учун алоҳида қабристон қуриш мақсадида Ислom вақфи ташкил қилинди. Бу вақф Оврупа давлатларидаги биринчи вақф ҳисобланади.

Ер нархининг баландлиги сабабли Оврупада дафн маросимлари қимматга тушади. Вақфнинг ташкил этишлишида Дания Ислom Банки ёрдам кўрсатди.

IINA

Ислom уламолари кенгашиллар

Малайзия ҳукумати ва бош вазири Махатхиро Муҳаммаднинг ташаббуси билан Куала Лумпурда “Ислom ва глобаллаштириш асри” мавзуида Ислom уламоларининг халқаро анжумани бўлиб ўтди. Унга дунёнинг турли бурчакларидан олимлар ташриф буюришди.

Анжуманнинг бош гоёси ва мақсади Ислom ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлмаган гуруҳларнинг нотўғри фаолияти туфайли Ислom ҳақида пайдо бўлган бузуқ тушунчаларни бартараф қилиш; кенг қамровли исломий тафаккур ёрдамида мусулмонлар ва бутун инсоният тараққиёти ва равнақини таъминлаш; бошқа давлатлардан келган вакилларни иқтисодий ва сиёсий масалаларнинг ечимини Ислom доирасида муваффақиятли ҳал қилаётган Малайзия тажрибаси билан таништириш ва ҳоказолардан иборат эди.

Қатнашувчиларнинг аксарияти нутқларида фан-

техника тараққийети ва Ислом тушунчалари бир-бирдан ажралмас эканини ва ҳозирда ҳар иккисининг иттифоқи ўта муҳимлигини таъкидлашди. Уларнинг фикрича, Ислом мамлакатларининг тараққий этиши ва ўзининг зарур хавфсизлигини таъминлаши учун керакли бўлган илмий ривожланиш ва илғор технологияни жорий этишдаги улкан имкониятлар айнан Исломда мавжуддир ҳамда Исломда мустаҳкамлаб қўйилган маданий ва диний-ахлоқий қадриятлар сақланиб қолаверади.

www.islam.ru

Кўпоровчилик Исломга зид

Британия Бирмингемида дунёнинг турли бурчакларидан келган ўн мингдан ортиқ уламо ҳар йили ўтказиладиган "Хатми Нубувват" конференсасига йиғилди. Лондон конференсасига келганлар халқаро ҳамжамиятга мурожаат қилиб, Ислом ва кўпоровчилик ҳодисалари ўртасидаги аниқ чегарани белгилаб беришини сўрадилар.

Доктор Саид Аҳмад Иноятуллоҳнинг билдиришича, жаҳондаги кўпоровчилик ҳаракатларини мусулмонлар эмас, аксинча, махсус тайёргарликдан ўтган, ҳеч қандай динга алоқаси бўлмаган шахслар амалга оширади. "Терроризм Исломга қарши амалиётдир", дея таъкидлади у.

Йиғилиш қатнашчилари, шунингдек, Ислом ақидаларини қатъий ҳимоя қилиш, ғайри исломий, ботил ғояларнинг кириб келишига қарши курашиш ва Ҳазрати Муҳаммаднинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, охириги пайғамбар эканликларига бўлган имон-этиқодни мустаҳкамлашга чақирдилар.

www.hipakistan.com

Янги жомеъ қуриляпти

Шу кунларда Туйменда янги жомеъ масжиди қурилиши бошланди. Матбуот анжуманида сўзлаган Русия мусулмонлар Марказий диний

бошқармаси бош муфтийининг Туймен вилояти бўйича вакили Элдор Зиганшин шу ҳақда хабар қилди.

Жомеъни Тура дарёси соҳилига қуриш режалаштирилган. Лойиҳага кўра, бир неча йил ичида бу ерда қатор муассасаларни жамлаган диний мажмуа қад ростлаши керак. Қурилиш ишларини маблағ билан таъминлаш учун махсус "Сабр" жамгармаси тузилди.

Минг кишига мўлжалланган бу жомеъ, Элдор Зиганшиннинг фикрича, Туймен вилоятидаги барча мусулмон уюшмаларини ягона марказий тизимга бирлаштириш имконини беради.

www.islam.ru

Қорилар анжумани

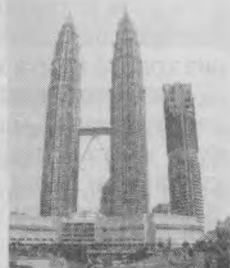
Брунейдаги Сари Бегеван Ислом коллежида ҳофизул Қуръонларнинг халқаро анжумани бўлиб ўтди. Унга Қуръон ҳофизларининг бир неча халқаро мусобақасида қатнашган индонезиялик меҳмонлар ҳам ташриф буюришди. Анжуман ташкилотчиларининг фикрича, бундай юксак маҳоратли ҳофизлар билан бўлган учрашув коллеж талабаларининг ўқишга иштиёқини ошириб, Қуръон илмини янада пухтароқ ўзлаштиришларида катта ёрдам беради.

Учрашувда Индонезия Дин ишлари вазири доктор Ҳожи Саид Ағил Ҳусайн ал-Мунаввар ва Индонезиянинг Брунейдаги элчиси қатнашди.

Brunei Direct.com

Жаҳон бозори сари

Шу йил 14-19 октябрда Малайзияда Экспо-ИКТ кўргазмаси ўтказилади. Ислом ташкилоти конференсасининг 10-йиғини доирасида ўтадиган кўргазма мусулмон давлатлар ўртасидаги ўзаро иқтисодий алоқаларнинг мустаҳкамланиб, ривожланишига асос бўлади. Малайзия Ташқи ишлари вазири Датук Сари Сайид Ҳамид Албарнинг айтишича, ИКТ аъзоси бўлган 57 давлатдан 25 таси, шунингдек, Хитой, Франса ва Италия кўргазмада қатнашиш истагини билдиришган.

"Бозор фақат ИКТга аъзо давлатлар билан чегараланмаслигини билиш муҳимдир. Биз янада кенгроқ миқёсда фаолият юритиб, жаҳон бозорига кириб боришимиз керак", дея таъкидлади жаноб Албар.

www.utusan.com.my

Миллатимиз тўйни яхши кўради. Умр бўйи тўйларга тараддуд кўриб яшайди. Ориятли, ҳаёиболи келинни, яхши куёвларни орзу қилади. Тирикчилигидан орттириб тўрт-беш сўм жамгарса, уни тўй учун харжлашни ният қилиб юради. Оилада фарзанд туғилганиданоқ алоҳида сандиқда тўйга нарсалар тўплай бошлайди.

Эл-элатдаги хатна тўйлардан фарқи ўлароқ, никоҳ тўйларининг ташвиши ҳам, шоду хуррамлиги ҳам катта бўлади.

НЕГА ОЛОВДАН АЙЛАНСИЗ?

Никоҳ тўйларидаги файзли, қувончли дамларни эслаб, энтиқиш гаштли, албатта. Аммо мамлакатимизнинг айрим вилоятлари никоҳ тўйларида узоқ вақтлардан бери давом этиб келаётган ва миллий урф-одат тусини олган бир маросим борки, унинг маънисизлигини, сабабсиз оқибатини ўйлаб, эзиласан одам. Мавжуд ҳолатдан ёки хаёлдан кечган манзарасидан ачинади киши. Бу келин билан куёвнинг олов атрофини айланиши — оловни «тавоф қилиш» одатидир.

Биринчи воқеа: бир тўйда олов атрофини айланаётган келиннинг оппоқ фарангча бичимли ҳарир либоси этагига қутилмаганда олов илашди. Тўй-тўйловчилар, куёвжўра, келиндугоналар типирчилаб қолишди. «Ҳай-ҳай, ўчир-ўчир», югур-югур бўлди. Ким сувга чопди, ким белкуракка... Олов базўр ўчирилди, албатта. Акс ҳолда, сизу биз тасаввур этолмайдиган фожеа ёки шармандалик содир бўлиши табиий эди. Шундай файзли, улуг, узоқ қутилган ва бир умрга хотирада сақланиб қоладиган бир кунда бундай нохуш, кўнгилсиз ҳодиса кимга ҳам ёқарди?

Иккинчи воқеа: ҳозир келинларни хориж машиналарида куёв уйига элтиш одат тусига кирганини яхши биласиз. Бир тўйда келин янги уй остонасига қоп-қора «Мерседес»да олиб келинди. Шу топда тўйхонадан чаққонгина кайвони янгалардан бири чиқиб, тез аланга оладиган хас-чўпга нақ машина олдида гугурт чақди. Машинадан башанг кийинган бақувват бир йигит тушиб, олов аралаш хас-чўпни чангаллаб йўл четига отди. «Машинамнинг қора култепага айланишини истамайман!», деди у янгаларга.

Баҳарнав, шу ёки шунга яқин воқеа-ҳодисаларга сиз ҳам гувоҳ бўлгандирсиз, эҳтимол.

Мақсадга кўчайлик. Хўш, олов атрофида нега айланалади? Бу амал келин билан куёвга нечук фойда беради? Дарвоқе, бу одатга эл-юрт, одамларларнинг ўзлари қандай маъно беришади?

Бу хусусда жамиятда сўровнома ўтказиб, бирон нарсани аниқлаган эмасмиз. Аммо туппа-тузук журналист онахонлардан бири ушбу одатни келин-куёвга ёпишиб келаётган бало-офатларнинг шу оловда ёниб кул бўлиши, оловнинг нури-ёғдуси — келин-куёвнинг оидин йўли, шунингдек, оловнинг тафти улар орасидаги илиқ муносабатлар нияти деб изоҳлаганидан хабарим бор.

Афсуски, бу ғариб изоҳдан кўра таниқли шоир ва адиб Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг ушбу фикрлари ҳақиқатга яқиндир. Зотан, Ҳамза 1914 йили ёзган «Бидъатми, мажусиятми?» деган мақоласини бугун ҳам биз учун оғриқли бўлган масаладан бошлайди: «Майдони исломиятда жоҳилият тиғи ила заҳмланиш бир жаҳолатимиз, тўғриси, Туркистон мусулмонлари бошига... мараз каби ёпишмиш бир бало бор бўлса, ул шубҳасиз, никоҳдан сўнгра келинни куёвнинг уйига келатурулгон кеча ҳовлига зўр ўт ёқиб, келинни янгалари ила ўтнинг атрофидан айлантурмакликдир. Бу бидъати умумий урфу одат бўлуб, исломиятдан илгариги мажусиятдан бир намунадир, десам, шояд ёлгончи бўлмасман».

Демак, муаллиф фикрича, оловнинг атрофини айланиш одати Исломгача бўлган мажусиятдан, оловпарастликдан қолган бир урфдир. Дарҳақиқат, шундай. Биз ўша маросимга ўзимизча қанча гўзал ва оидин изоҳлар бермайлик, ирим-сиримга бориб юракни ҳовучламайлик, барибир ўжар тарихий ҳақиқатни инкор этиб бўлмайди. Тўйда оловдан айланиш на бу дунё ва на охират учун фойдалидир. Олов эътиқодли кишининг имонини куйдиради. Эътиқодсиз киши тасоифий эҳтиётсизлик оқибатида оловда жизғанак бўлиши ҳам ҳеч гап эмас.

Билиш жоизким, бахт-саодат, икки дунё ободлиги ловуллаб ёнаётган олов атрофида эмас. Қирлаган кўнгилни, моғор босган тафаккурни оловнинг ҳеч бир хусусияти покизалай олмайди. Поклик имонда, саодат Исломдадир.

Хулоса қилиб айтсак, энди энди бино бўлаётган янги бир оила ўз турмуш тарзини оловга топиниб, гуноҳга ботишдан бошламасин. Адашганларни Аллоҳ ҳидоятга бошлагай, омин!

Баҳодир НУРМУҲАММАД

МУКАРРАМЛИК СОҒИНЧИ

Аллоҳ таоло инсонга ихтиёр имконини бериб, уни бошқа махлуқотлар орасида мукаррам қилди. Ҳатто фаришталарни Одамга таъзим қилишга буюрди. Инсон гуноҳкор бўлиб, ерни макон тутиб яшай бошлаган онидан эътиборан, у “инсон”, “эсдан чиқарувчи” бўлгани сабабли, Аллоҳ таоло пайгамбарлар орқали инсонга мукаррамлигини эслатди.

Лекин инсоният туғёнга кетиб пайгамбарларни ўлдиришдан бошлаб, Аллоҳ таолодан келган амрларни ўзгартириш даражасигача тубанлашди.

Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ осий бандаларига марҳамат кўрсатиб, уларга Ўзининг энг сўнгги Пайгамбари орқали сўнгги динини юборди.

Аллоҳ таоло инсонларни жоҳилликдан қутқариб, Қуръони карим ва сўнгги Пайгамбарининг суннати билан уларни шарафлади. Аллоҳ таолонинг йўриқларига амал қилиш билан жоҳил, қабила-қабила бўлиб яшаган кишилар яна Аллоҳнинг шариатини ушлаб, аввалгидек мукаррам инсонларга айландилар.

Инсон Қуръон ва суннат билан шарафланди, маънавияти кенг, маданияти юксак бўлди. Руҳан қувватли бўлиб, ўзгаларнинг ўзларича тўғри деб билган маънавиятига муҳтож бўлмай қолди. Энг шарафли, сафлари мустаҳкам, ўзгаларга бўйсунмайдиган ва ўзгалар бўйсундира олмайдиган миллатга айланди.

“Аллоҳ мўминларнинг дўстидир. Уларни қоронғу зулматлардан ёруғлик — нурга чиқаради” (Бақара, 257, мазмуни).

Бу нурдан баҳра олмаганлар эса, моддий жиҳатдан қанчалик ривожланган бўлмасин маънавий жиҳатдан қашшоқлигича қолаверди ва бу ҳолатини алал-оқибат ўзлари ҳам тушуниб етишди.

Бироқ инсон яна ўзининг идроксизлигига бориб, секин-аста мукаррамлигини қўлдан бера бошлапти. Азизу мукаррамликдан моддий тўқ жоҳилга айланяпти.

“Кофирларнинг дўстлари эса шайтонлардир. Улар кофирларни ёруғлик — нурдан қоронғу зулматларга чиқарадилар” (Бақара, 257, мазмуни).

Расулуллоҳдан, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, “Ўликлар тирикдир, тириклар ўликдир, ўлмасдан олдин ўлинглар”, мазмунида ҳадис ривоят қилинган. Ҳозирда инсониятнинг аксари мукаррамликдан хорликка кетаётган бир пайтда уларни ўлмасларидан (буткул адои тамом бўлмасларидан) олдин ўлдириб (тирилтириб), яъни, Яратувчини танитиш, бандалиklarини эслатиш зарур бўлади.

Акс ҳолда, вақт ўтгани сайин одамзот аянчли ҳолатига кўникади, бу ҳолати унга ҳатто ширин туюлади ва оқибатда мукаррамликдан хорликни афзал кўриб қолади. Аллоҳ таоло бундай ҳолдан Ўзи сақласин!

“Аллоҳнинг оятларини

ҳазил деб билманглар! Аллоҳ сизларга берган неъматини ва сизларга ваъз-насиҳат этиб нозил қилган Китоб ва (у китобдаги ҳикматдан иборат нарсани) ёдингизда тутингиз! Аллоҳдан кўрқингиз ва билингизким, албатта, Аллоҳ ҳамма нарсани билгувчидир” (Бақара, 231, мазмуни).

ЮЛДУЗ,

ТИИ I босқич талабаси

...Хива мадрасаларидан бирининг мударриси, бундан ярим аср илгари оламдан ўтган Низомиддин Охунд шундай ҳикоя қилган эди:

“Муҳтарам падаримиз (Хива қозикалони Салим Охунд) бизни “жиноят” устида ушладилар.

нинг устига гулдон кўйилганини кўрдим. Яқиндагина нашр қилинган “Ҳадис ва ҳаёт” китоби биринчи жилди варақаларини пароканда ҳолда кўрдик. Унинг эгаси китоб сифатли бо-

ҲАР ҲАРФИ ТЎТИЁ

Китобнинг йиртилган бир варагини ўтга ташлаган эдик. Танбеҳ бериб, огоҳлангирдилар:

— Ҳай, тентак бола! Нима қилиб кўйдинг? Гуноҳкор ўтга ташланади. Китоб варағида нима гуноҳ? У сенга билим ўргатса, тўғри йўл кўрсатса. Жонсиз гумон қилма қоғозни, битик — унинг жони. Гуноҳкор бўлдинг, тавба қил!

...Бир куни эски ҳовли ёнида дўстимнинг онаси Гуландом холани учратиб қолдим. У мени тўхтатди, дастрўмолга ўралган, йиртилиб увада бўлган қоғозларни кўрсатиб, деди:

— Жонли нарсани босгандек бўлдим. Қарасам, қоғоз варақлари. “Аллоҳ” деган ёзувга кўзим тушиб, аъзойи баданим титради, авайлаб териб олдим, бағримга босдим, тавба қилдим. Оёғини қараб босмаган бу осийни Ўзи кечирсин.

Бобо ва момоларимиз китобни ана шундай эъозлашган. Хўш, ҳозир аҳвол қандай?

Бир дўстимизнинг уида “Риёзус-солиҳин” китобининг айрим варақлари эҳтиётсизликдан йиртилиб, бир неча бети йўқолган экан. Зарур боб топилмагач, ҳижолатда қолган ота эрка ўғлини койиған бўлди. Бошқа бир жойда қалин муқовали китоб-

силмаганини писанда қилди. Наҳотки жойидан кўчган варақларни бир-бирига улаб, ўрнига кўйиш қийин бўлса?! Бозорда яна бир хунук манзарага дуч келдик: илмий-оммабоп рисоланинг варақларига сабзавот уруғи ва зирavor ўраб сотаётган йигит... Нарироқда носфуруш олдида ҳам китоб кўринди...

Китобни беқадр қилиш ва хор тутиш, унинг қоғозидан ножоиз мақсадда фойдаланиш айрим жойларда шу даражага етганки, матбаа маҳсулотлари, дарсликлар ва дафтарлар ахлатхонага, катта халожойларга ташланган. Бу ҳол жаҳолатнинг бир кўриниши, ўта маданиятсизликдир. Ўқилмайдиган, кераксиз бўлиб қолган матбаа маҳсулотининг ҳам ўз ўрни, топшириладиган жойи бор. Уни дуч келган ерга ташлаб хорлаш инсофдан эмас.

Билим манбаи бўлган китобни хорлаб, хорликда қолмайлик. Ахир, у маънавий бойлик-ку!

Китобга меҳр-муҳаббат кўйган, уни ардоқлаб, гард юқтирмай асраган, илм таҳсилида ва амалларида бу неъматдан фойдалана билган киши камолот касб этади. Китобсиз хонадон, қанча катта моддий бойликка эга бўлса ҳам, камбағалдир,

маънавий қашшоқдир. Китоб йиғиб, уни ўқимаслик ҳам бойликни увол қилишга тенгдир.

Китобни қадрлаш, уни ўқиб ўрганиш, бу нажотбахш воситадан самарали фойдаланиш имон аҳлига хос фазилат. “Ўқи!” деган илоҳий амрни адо этишда ҳикмат кўп. Қуръоннинг хати кўзга зиё бахш этиши, ҳарфларидан нур таралиши илмий жиҳатдан асосланган ҳақиқат. Бу хусусият ҳақ китобларнинг барчасига дахлдор. Қалбларда имон нурини зиёда қиладиган, тўғри йўлни кўрсатадиган китобларнинг ҳар сўзи, ҳар ҳарфи тўтиёдир. Илоҳи, бизларни шундай китобларни қадрлаб, мутолаа этиб, ҳидоят йўлида собит бўлганлардан қил.

ҚОҒОЗ

Қоғоз айтур: “Илму дониш,
ирфон менда,
Чашмалардан ташналарга
эҳсон менда.
Саҳифамда: “Иқро” — “Ўқи!”
деган хитоб,
Ўқиганга Калом шарҳи
аён менда.

Юзим ёруғ эрур нурли
 қаламлардан,
 Фамга таскин мужда,
 лутфу карамлардан.
 Мен кўтарган юкни тоғлар
 торта олмас,
 Ишқ достони сўзлар дарду
 аламлардан.

“Сийнамга доғ солма” дерга
 қани ҳаддим?
 Саҳву хато нун айлади
 алиф қаддим.
 Мен не қоғоз, яроғ бўлдим
 ёзганларга,
 Ёзувларим ёзуқлидир,
 кечир, Раббим!

Иншоларда куфру ботил
 маънолар бор,
 Чунки қалам тутган шаккок
 “доно”лар бор,
 Майга ботган хомаларнинг
 изи қинғир,
 Ҳомонлар бор, Фиръавнга
 санолар бор.

Гоҳо сиёҳ эмас, заҳар
 тома-тома
 Битилмишдир қанча-қанча
 сохта нома.
 Оҳким, қоғоз бўлганимга
 пушаймонман,
 Хатим сабаб дўнар бўлса
 кунлар шома.

Оппоқ қоғоз! Нега сени
 қораладим?
 Қалам тиғи билан жисминг
 яраладим.
 Ёзган хатим гижимланди
 ҳаром қўлда,
 Ожиз қолдим, қутқаришга
 ярамадим.

— Эй рақамкаш! Рози бўлсин
 сендан қоғоз,
 Маърифатни, ҳақиқатни,
 ҳикматни ёз.
 Ёзолмасанг, ерда уни
 хор айлама,
 Кўкка учир, самоларда
 қилсин парвоз.

Фозил ЗОҲИД

Эркин МАЛИК

НИЯТ ХОЛИС БЎЛСА

Зулҳумор эрини қарши олар
экан:

— Қўшнимизни қутлаб қў-
йинг, ўглини унашишибди, тўй
бўлиб қолди, — деди.

— Э, қандоқ яхши. Сўрама-
дингми, биздан нима хизмат,
деб?

— Қарашасизми?

— Бўлмаса-чи, девор-дар-
миён қўшни.

— Назаримда озроқ пул ке-
ракка ўхшайди. Сўрамадилар,
лекин сал учини чиқардилар.

— Ҳай, Худо пошшо, бир гап
бўлар. Бундай пайтда суяш ке-
рак.

Эр кийимини алмаштириб,
“гапи” бор эди, зиёфатга кетди.
У ердан элнинг олди ухлагани-
да қайтди. Ўзича хурсанд.
Қўлидаги халтачада анча-мун-
ча пул.

— Ниятимиз холис экан, хо-
тин, мана пул, — деди у жил-
майиб.

— Вой, қаттан топдингиз? —
деб ҳайрон бўлди хотини, —
қарз кўтардингизми?

— “Гап”нинг пули, биродари-
мизга унчалик зарурати йўқ
экан, оловурдим, меникени у
олади.

— Қандоқ яхши бўпти-я.
Худо етказибди. Юринг, ҳози-
роқ обчиқайлик.

— Э, кеч бўп қолди-ку, эр-
талаб-чи?

— Вой, ётишгани йўқ, бир
кеча бўлса-да, тинчгина ухлаш-
син. Биз турганимизда бошқа-
дан сўрашармиди?

— Унда юрақол.

Чиндан қўшнилариининг бо-
ши қотиб турган экан. Қиз та-
раф муддатни қисқа қўйибди.
Шунга шошиб қолишибди. Эр-
хотин бир қувонишди, бир дуо
қилишди.... Қарзни тўёналар-
дан узадиган бўлишди.

Эртасига кечга томон Зулҳу-
морнинг эри ҳовлига ҳар кунги-
дан хурсанд кириб келди. Қўли-
да яна бир даста пул.

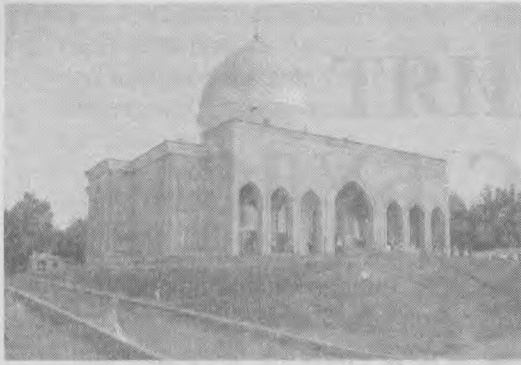
— Ҳа, адаси, яна нима
бўлди?

— Худо берди, хотин.
Кўпдан бери унмаётган озгина
пулим бор эди. Ўшани кўтариб
кеп қолди, десанг...

— Кечаги ишимиз Аллоҳга
ёқибди-да, адаси, биз қўшни-
мизнинг ҳожатини чиқарсак,
Аллоҳ бизнинг мушкуллимизни
осон қилибди.

— Ўлма, хотин, ҳақ гапни
айтдинг.

Чирчиқ 27 август, эрталаб соат 7⁰⁰.

«Марказий» жомеъ масжидининг очилиш маросими арафаси. Ҳаммаёқ тантанага ҳозирланган, йўлларга, ҳовлига сувлар сепилган. Масжид Тошкентдан, турли вилоятлардан келувчи меҳмонларни кутиб олишга шай...

Бир неча ойдан бери қизғин кечган қурилиш ишлари ниҳоясига етиб, ниҳоят бугун, иншааллоҳ, масжид фаолиятини бошлайди. Мўйсафид отахонлар масжид ҳовлисида меҳмонларнинг истиқболига пешвоз чиқмоқдалар.

Соат 8⁰⁰.

Меҳмонлар масжид хонақоҳига жойлашишди. Мингдан ортиқ меҳмон ташриф буюрган ушбу мажлисни Тошкентдаги «Тилла Шайх» жомеъ-масжиди имом-хатиби Каримуллоҳ домла Куръон тиловати билан бошлаб бердилар. Тиловатни ҳамма жон қулоғи билан тинглади. «**Ҳақиқий мўминлар фақат Аллоҳ** (номи) зикр қилинган вақтда қалбларига кўрқинч тушадиган, Унинг оятлари тиловат қилинганида имонлари зиёда бўладиган ва Ёлғиз Парвардигоргагина суянадиган кишилардир» (Анфол, 2, мазмуни).

Сўнгра, масжид имом-хатиби Абдул Азим Зиёуддин ўғли сўзга чиқди:

— Алҳамдулиллаҳ, вассолату вассаламу ʼала росулиллаҳ! Аммо баъд: Ассалому алайкум азиз меҳмонлар, азиз устозлар! Аллоҳнинг марҳамати ила Чирчиқ шаҳримиз шундай гўзал,

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Масжидлар намоз ўқиладиган жойликдан ташқари қадимдан муслмон халқимиз учун маънавият маркази, мажлислар уйи, мадраса, таълим-тарбия маскани бўлиб келган. Масжидда яхшиликка буюрилган, ёмонликдан қайтарилган, янгиликлардан воқиф қилинган, ҳар хил муоммолар ҳал этилган. Исломининг илк бешиги, илк мадрасаси ҳам масжид бўлган. Янги тушган Куръон оятларини Пайғамбаримиз, солаллоҳу алайҳи васаллам, илк дафъа кўпинча масжидда ўқиб берганлар. Саҳобалар, тобеинлар ва солиҳ салафлар учун масжид уйларида азизроқ, суюклироқ бўлган.

БАЙТУЛЛОҲ

Пойтахтимиз Тошкентдан кунчиқарга қараб ўттиз беш чақиримча узоқликда жойлашган Чирчиқ шаҳрида 141 мингдан ортиқ аҳоли яшайди. Бу ерда ўзбек, қозоқ, тожик, ўрис, татар ва бошқа миллат вакиллари аҳил истиқомат қилишади. Шу пайтгача шаҳарда иккита — «Амир ўғли Ҳасанбой» ва «Урта маҳалла» масжидлари бор эди. Учинчиси Чирчиқ шаҳар «Марказий» жомеъ масжиди шаҳар марказида, Охунбобоев кўчасида бунёд этилди. Умумий майдони 0,84 гектар. Хонақоҳида 1150, айвонида 200 киши бемалол намоз

салобатли масжидга эга бўлди. Аллоҳ — буюк Яратувчи бу масжидни бизга ҳада этди. Масжиднинг қуриб битказилишини, очилишини халқимиз ўн йилдан бери кутарди. 1993 йили пойдевор солиниб, биринчи гишти қўйилган жомеъ, Аллоҳга шукрки, мана, 2003 йилнинг август ойида ишга тушмоқда. Собиқ имом-хатиб Исҳоқжон домла даврида бошланган ушбу қурилиш уч йил давом этиб, айрим сабабларга кўра, 1996 йили тўхтаб қолган эди. Шу вақтгача жума намозлари адо этиб келинган эски масжид эса, сув бўйида, жар ёқасида жойлашган бўлиб, жуда носоз, ҳатто, хавфли ҳолатга тушиб қолган, бино деворлари жиддий зарарланган эди. Шаҳар ҳокимияти билан кенгашиб, қурилиш яна давом эттириладиган бўлди.

Масжид девори битиб, томини ёпиш қолганида қийинчиликлар пайдо бўлди. Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромов ёрдам қўлини чўзиб, идоранинг масжидлар қурилиши бўйича масъул ходими Абдул Аҳад ҳожи акамизни мутасадди этиб тайинладилар. 2001 йилнинг баҳоридан то бугунгача масжид қурилишида иш тўхтагани йўқ.

Аллоҳ субҳонаху ва таоло барча муслмонларга ушбу масжидни муборакбод айласин!

Шундан сўнг Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромовга сўз берилди:

— Ассалому алайкум ва роҳматуллоҳи ва барокатуҳ! Алҳамдулиллаҳи роббил ʼаламийн. Вассолату вассаламу ʼала росулиллаҳ. Чирчиқ шаҳри муслмонларини янги масжиднинг очилиши билан Ўзбекистон муслмонлари идораси номидан ва шахсан ўз номидан муборакбод этаман! Собиқ мустабид тузум даврида республикмизда бор-йўғи саксонга масжид, битта мадраса, биттагина маъҳад бор эди, холос. Мана, мустақил-

Бугун ер юзида икки миллиардга яқин мусулмон ҳаёт кечирар экан, улар учун ҳам Аллоҳга ибодат қилинадиган масжидлар энг азиз уйлардир. Куйида муштарийларимизга юртимизда Аллоҳнинг инояти билан қуриб битказилган ва мамлакатимиз мустақиллигининг 12 йиллиги арафасида фойдаланишга топширилган яна бир янги масжид ҳақида хушxabар бермоқчимиз.

Очилиш шодиёнаси қай тарзда бўлиб ўтганини баён қилишдан олдин масжид ҳақида, унинг қурилиши тарихи ҳақида қисқача маълумотнома бериб ўтишни лозим кўрдик.

МУБОРАК!

ўқиши мумкин. Таҳоратхона ва маъмурий бинолар ҳам қуриб битказилди. Қурилишга Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг масжидлар қурилиши бўйича масъул вакили Абдул Аҳад ҳожи Абдурахимов етакчилик қилди. Кенжаботир Маҳкамов қурилиш бошлиғи бўлди. Ички безак ишларини Уста Зафар бошлиқ ганҷкорлар гуруҳи амалга оширди. Мусулмонлар дам олиш кунлари ҳашарлар уюштиришди, кимдир озиқ-овқатдан, кимдир қурилиш ашёларидан қарашди.

лигимизнинг 12 йиллиги арафасида Ватанимизда 2000 га яқин масжид, 10 та мадраса, Ислом олий маъҳади ва Ислом университети фаолият кўрсатяпти. Ўзларингизга маълум, динимиз равнақига салмоқли ҳисса бўладиган янги-янги қарорлар, кўрсатмалар ҳукуматимиз тарафидан эълон этилмоқда. Вазирлар Маҳкамаси томонидан куни кеча чиқарилган янги қарор ҳам мусулмонлар орзиқиб кутган иш эди. Бу ҳақда оммавий ахборот воситалари орқали эшитиб-кўриб, ўқиб тургандирсизлар.

Бугун олам нотинчликларга бурканган бир вақтда юртимизда тинч-осойишта ҳаёт барқарор тургани сабабидан ҳам биз мана бундай биноларни қуришга муваффақ бўляпмиз. Бу ҳол Аллоҳнинг катта марҳаматидан-

дир. Масжид қурилишида ёрдам қилган, ҳисса қўшган раҳбарлар, қурувчилар ва умуман халқимизга миннатдорлигимизни билдирамыз.

Муфтий ҳазрат яна бир муҳим мавзу ҳақида гап очдилар:

— Муҳтарам мусулмонлар!

Бир муҳим нарсани сизларга эслатмоқчимиз! Ўзларингизга маълумки, Чирчиқ шаҳрида христиан миссионерлик ҳаракатлари анча-мунча ғимирлаб қолган. Баъзи мусулмонлар ёки уларнинг фарзандлари ботил оқимларнинг ташвиқоти таъсири остига тушиб ҳам қолишган. Бу каби нохуш ҳолатларнинг олдини олиш бизларнинг энг масъулиятли вазифаларимиздандир. Мамлакатимиз Конституциясида ҳам миссионерлик фаолияти очиқ-ойдин тақиқлангандир. Бизнинг вазифамиз — фарзандларимизга ҳақ динимиз таълимотларини тўғри ўргатиш, ота-боболаримизнинг изларидан бориб, авлодимизни юрт осойишталиги ва фаровонлиги йўлида ҳаракат қиладиган, Ватанимиз равнақига ҳисса қўшадиган инсонлар қилиб тарбиялашдир. Чирчиқ «Марказий» жомеъ масжиди ҳам мана шун-

дай миссионерлик ҳаракатларининг олдини олишга, халқимизга соф исломий таълимотни, жаноби Пайғамбаримизнинг, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, суннатларини етказишга файрат қилади, иншааллоҳ.

Сўнгра қурилиш бошлиғи Кенжаботир ака айни кунда қилинаётган ишлар ҳақида сўзлаб бердилар.

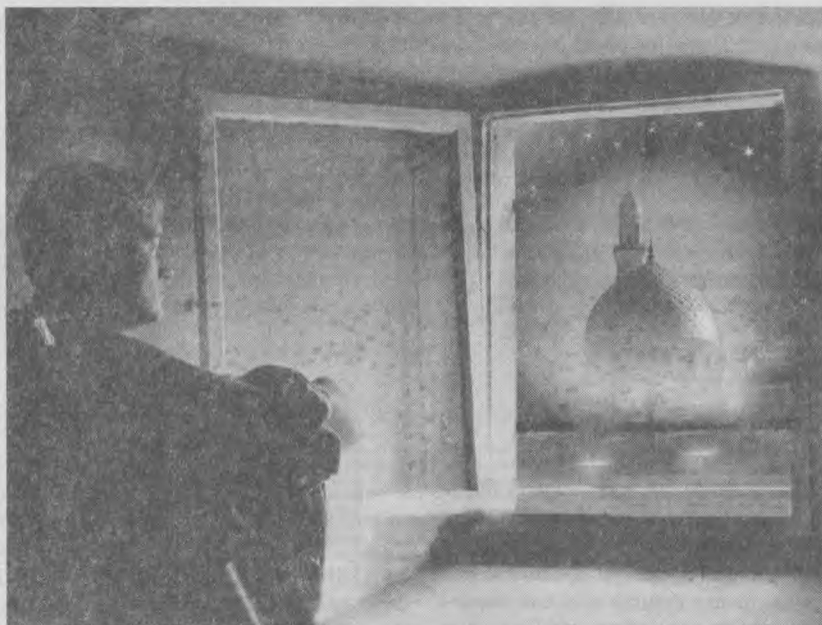
Тантана сўнгида Тошкент шаҳар бош имом-хатиби Анвар ҳожи Турсун: “Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло бу шаҳарга ушбу масжидни муборак қилсин. Келажакда бу ерлардан ҳам олимлар ва қорилар кўплаб етишиб чиқсин!” дея дуо қилдилар.

Биз ҳам тилаймизки, келажакда ер юзидаги бошқа масжидлар каби бу масжид ҳам чоратрофга дину диёнат нурларини таратадиган, инсонларни эзгуликка, покликка чорлайдиган бир марказ бўлиб қолсин!

Аллоҳ таолога илтижо этамыз. Барчамизни Ўзининг Китобида: «**У (масжидларда) эртаю кеч У Зотни поклайдиган кишилар бордирки, уларни на тижорат ва на олди-сотди Аллоҳни зикр қилишдан, намозни тўқис адо этишдан ва закотни (ҳақдорларга) ато этишдан машғул қила олмас**» (Нур, 37, мазмуни) деб зикр қилган тақводор бандалари қаторига қўшсин. Омин.

Бобур АҲМАД

Ҳаким САТТОРИЙ

ИСТИҒФОР

Дўстимнинг бу сафарги келиши одатдагидан бошқачароқ, ҳатто бир умр энг яхши хотиралар қаторида эсланадиган бўлди.

Рамазон ойи бошланишидан бир кун олдин кечга яқин кириб келар экан: “Мен бир ой рўза тутаман. Шундан олдин сизни кўриб кетай деб бир-ров кирдим”, деди. Унинг бу хабарида заррача ғайритабиийлик сезмадим, чунки ҳозир кўплар рўза тутади ва қутлуғ кун арафасида танишлар бир-бирларини йўқлайди. Назаримда, рўза тутадиганлар мендан пешқадамроқ туюлар, ўзимда бу амални бажара олишимга ишонч йўқ эди. Суҳбатимиз асносида дўстим уч йилдан буён рўза тутаетганини, бундан руҳи ва жисми ажиб фароғат олаётганини қайта-қайта такрорлади. Унинг ҳикоялари қизиқ эди ва мендаги мароқни сезиб: “Сиз ҳам лоақал бир кун рўза тутиб кўринг, бошқача бўлади”, деди. Азбаройи унга садоқатим куч-

лилигини исботлаш учун бу таклифга рози бўлдим.

Биринчи кун

Негадир ёзиш иштиёқи пайдо бўлди ва ифторликдан сўнг қуйидагиларни шунчаки қайд этиб қўйдим:

«Бошим қизиган эди.

Уйқум ўчиб кетди, тўлғониб кўп ётдим, уйқум келмади.

Туришим керак-ку!

Соат 3¹⁵. Ювиндим, чой қўйдим. Дўстим билан тановул қилган қозонқабобнинг қолгани — саҳарлик. Шакарли чой. Мутолаа.

Яхши. Умуман, ухлаёлмадим.

Ажиб аломат — руҳиятимда уйғоқлик бошланди, ҳаракатимда тартиб, чегара...”

Эрталаб дўстимга сим қоқдим, телефон ҳадеганда ишлайвермади. Мен хавотирда эдим, энди узаман десам, чақириб қолди.

Оқшом олтидан сўнг ўзи телефон қилди.

Энг гўзал, латиф сўзлар. Мен биринчи кун яхши ўтганини, уч кун ўзимни синаб кўрмоқчи бўлганимни айтдим.

Иккинчи кун

Соатни саҳар тўртга тўғри-лаб қўйдим.

Уйғониб кетдим, анча ётдим, соат жиринглашини кутдим, жирингламади. Турдим. Сал вақтлироқ экан.

Ювиниб, чой қўйдим. Жуда энгилман. Овқат ниҳоятда ширин туюлди, кўпдан бери бундай мазани туймаган эдим.

Борлиқ сукунатда, салобатли. Фикр чақмоқдек ишлар экан.

Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуфнинг “Имон” китобини ўқидим. Ёзишга иштиёқ кучли (4³⁰).

Саҳарликдан сўнг оғзимни тиш элексири билан чайдим. У ароқдан бўшаган ясси идишда эди. Кўнглимдан: “Нопок идишдан ичдим”, деган ўй кечди. Китобда ҳарфлар чалкашиб, хато ўқий бошладим. Оғзимдан хушбўй суяқликни ташладим, хато ўқиш йўқолди.

22⁰⁰. Тунги мутолаада бир жумла ўқиган эдим, унинг охири (тахминан) “... ҳамжиҳатлик (?) ва ватанпарварликка даъватдир” тарзида эди ва тўртга вазифа кўрсатилган эди. Такрор ўқиб чиқиб, бу жумлани тополмадим. Тушда кўрдим-ми?

Топдим. Уч оятдан иборат, Аср (103) сурасига берилган шарҳда шундай дейилган: “Тўрт хислатдан — имон, солиҳ амал, ҳақиқатпарвар ва сабрли бўлишдан маҳрумлик инсон умрининг зиёнкорлик ва бахтсизликда ўтганидир”.

Самарали вақт ҳисоби кўпаяр экан. Кун иккига — кеча ва кундузга бўлинган эди, энди учга бўлинди. Худди атом дастлаб электронга, электрон нейтрон ва протонга бўлингани каби (фақат ҳаракат йўналиши тескари).

16⁰⁰. Саша овқатланишга кетаётганини айтиб, нафсимни қитиқламоқчи бўлади. Рўза — юган, жилов. Одамни кўп нопокликлардан тортиб тураркан.

Бир кун журналист Ҳаким Сатторий таҳририятимизга сим қоқиб қолди. “Ўтган йили илк дафъа рўза тутдим. Кечинмаларимни кунма-кун, борича қоғозга туширдим. Шунинг билан бир ўқиб кўрсангиз...” деди. Рози бўлдим. Ўқий бошладим. Бошида сал зерикдим. Тушунмадим. Рамазон муборак ой, рўза улугъ ибодат, кечинмалар эса унга номуносибдек туюлди. Ҳатто бир жойида: “...уйга кирсам, ароқ ичгим келаверади” дебди! Бу нима майнавозчилик?!

Сўнгра аста-секин бу кечинмалардаги самимиятни сезиб қолдим. Энди бошқача кўз билан ўқишда давом этдим ва... муаллифнинг “Истиффор”и менга ёқиб қолди.

Тасаввур қилинг: кечаги бутунлай бошқача одам, дўстининг бир оғиз гапи туфайли (аслида, Аллоҳнинг инояти ила) фитратининг тақозоси бўлмиш ибодатга киришди... Эндигина ибодатга киришди ва ўзини тафтиш қила бошлади. Мана шу ҳолат муҳим, мана шу жараён ибратлидир. У ёқдан бу ёққа ўтиш, унинг устига кескин сакраб ўтиш ҳазил

лакам иш эмас. Ҳали қанчадан-қанча одам у ёқда юрибди, бу ёққа ўтишга журъати етмапти. Бўлар экан-ку, деган биргина далдага муҳтож. “Истиффор” шу жиҳатдан фойдали кўринди.

Кейинги суҳбатларимиздан бирида муаллиф ҳам: “Аслида кундалик дафтар маҳрам, кечинмаларни кўз-кўзлаш ҳам шарт эмас, аммо ҳали менга ўхшаб аросатда юрганлар ёки иккиланаётганлар қанча, ўшаларга нафи тегармикан деб ўйладим”, деди. Хуллас, муаллифнинг нияти билан фикримиз бир ердан чиқиб, шафқатсизларча самимий ёзилган ушбу кундаликни сиз азиз ўқувчиларимизга ҳам илиндик. Албатта, муаллифнинг ҳамма мулоҳазалари ҳам ўринли эмас, тўғри эмас. Бироқ ўзгараётган одамнинг ўзгараётган дунёқарашларини, ана шу ўзгариш жараёнининг ўзини кузатиш, илғаш кўпларга фойдали бўлар деб ўйладик. Сиз азиз ўқувчиларнинг ҳам мулоҳазаларингизни мамнуният билан қабул қиламиз. Аллоҳ ҳаммамизни ҳидоятга бошласин.

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФҲОН

Ишхонада нималар бўляпти? Сентабр ойи учун қалам ҳақини бу маошдан қайтариб қолишибди, бу ойлик қалам ҳақини ёзишмабди. Зап жойга тушган эканманми?

22⁰⁰ да уйкуга ётдим.

Ибодатга ҳам муҳит керак шекилли.

Эрталаб олий бир кайфиятда кўчага чиққан эдим, одамлар дунёсига қўшилиб борган сари кайфиятимнинг оҳори тўкила бошлади, охирида дарғазаб бўлиб қолдим.

Одамлар юзимга тикилади, рангим оқариб кетганмикан?

Овқат тайёрлашда томатни ялаб олибман. Тузини кўраман, деб макаронни еб қўйибман.

Яхши рўза — яхши оила!

Дарвоқе, аёлим фарзандларим билан, бир оз қишлоқда туриб келайлик, деб Қашқадарёга кетишган эди. Сахарлик, ифторликларни тайёрлаш ҳам ўзимга қолган. Бунинг ҳам бир ҳикмати бўлса керак, рўзани тўлиқ ҳис этишим ҳамда теран тафаккур қилишим учун ёлғизлик айни муддаодир балки.

Учинчи кун

Уйкум ўчиб турганимда соат

3¹⁵ экан. Қайтиб ётдим. 4⁰⁰ да соат жиринглади. Ҳафсала билан турдим. Ювиндим. Чой қўйдим, овқатни иситдим.

“Имон” китобини мутолаа қилдим.

Худди шу дамлар сутканинг энг сулув пайти бўлса керак. Одамда ажиб ҳолатлар воқе бўлар экан. Кўпинча худди шу пайтда касалларнинг жони узилади, чақалоқлар туғилади, дейишади. Деразаларни очиб юбордим.

Бу гал овқат тановулимда ортиқ мўъжиза сезмадим, балки қозоннинг тагини ялаганим учунми? Вужудим, руҳиятим шундай тартибга мослашиб олди.

9³⁵. Сахарликдан кейин ухладим. Туш кўрдим: тиниқ сув босган ҳамма ерни, тошлар кўриниб турибди. Ўтиш қийин, пойабзалимининг кўнжидан кирмасин деб авайлайман: “Бунча сувни ким қўйган, ахир, ҳамма жойни ювиб кетади-ку?” дейман.

Соқол тарашлаётганимда кўнғироқ бўлди. Жилдираган таниш овоз, ҳеч ким гапирмайди. Кеча икки марта адашган кўнғироқ. Кимдир...

16³⁰. Автобус тирбанд. Сўкинмасликнинг иложи йўқ. Бекатда икки қошиқ нишолдани 200

сўм деб ўтирибди... Бу туришда ҳали-вери рўшнолик бўлмайди.

Кун телефонда дўстим билан самимий суҳбатдан бошланган эди, ранг-баранг, мазмунли ўтди.

Тўртинчи кун

Чой қайнапти, овқат исияпти. Тоғдаги сахарликлар эсимга тушди. Онам эртароқ туриб, ўчоқ кавлаб овқат тайёрлардилар, кейин отам...

1. Ислом маънавияти шунчалик гўзал, оҳанраболи эканки, беихтиёр тўласича унга шўнғингиз келади...

2. Ибодатга, Исломга муҳаббатга шахсий манфаат нуқтаи назаридан, тамаъ билан қармаслик керак экан: бугун ибодатни бошладим — эртага омадим юришиб кетади, қабилида. Бундай одамлар тажанг, бадбин, худпараст, ҳатто золим бўлиб қолиши мумкин. Ислом — инсон эҳтиёжи. Инсон нақадар нодон муҳитда кун кечиришини энди-энди тушуниб борапман.

(Давоми 28-бетда)

«ҲИДОЯ»НИНГ ШАРҲИ — «КИФОЯ»

“Ҳидоят” журналининг 2001 йилги 3-сонида адабимиз Фозил Зоҳиднинг “Китоб қисмати” мақоласи босилган эди. Муаллиф унда “Кифоя” китоби, унинг ажойиб тақдири ҳақида сўз юритаркан, мутахассислар ва олимлар ушбу машҳур китоб ва унинг муаллифи тўғрисида батафсилроқ ёзишар, дея умид билдирган эди. Қуйида шу ҳақидаги изланишлардан бирини эътиборингизга ҳавола қилаймиз.

Хоразмда ўрта асрларда кўплаб олимлар яшаб ўтишган. Улардан бири Жалололдин Гурланийдир. У пайтлар Хоразм Олтин Ўрда (Жўжи улуси) таркибида бўлган. Умар Ризо Каххолий “Муаллифлар ҳақида луғат” (Байрут, 1957) асаридан унинг 1367 йилда вафот этганини ёзади. Жалололдин Гурланийнинг тўлиқ исми Саййид Жалололдин ибн Саййид Шамсиддин ибн Саййид Муртазо Гурланий ал-Хоразмийдир. Отаси Саййид Шамсиддин Шероз шаҳридан Хоразмга келиб, ўша пайтлардаги йирик шаҳарлардан Вазирда (Гурланда) яшаб қолади. Жалололдин Гурланий ушбу шаҳарда таваллуд топган. Унинг отаси ўз даврининг илмий кишиларидан бўлиб, сарой амалдори — нақиб бўлган. Нақиб Хоразмда диний лавозимдир. Жалололдин Гурланий ёшлигидан илмга чанқоқ бўлганидан ўз давридаги барча илмларни ўрганган. Хусусан, ухровий илмларга, айниқса, фикҳга жуда қизиққанидан улғу олимлардан саналган Ҳасан ас-Сифноқий, Абдулазиз ал-Бухорий ва Тоҳир ибн Ислом ал-Хоразмийлардан таълим олади.

Ушбу сатрлар муаллифининг шахсий кутубхонасида Ашрафи Румийнинг “Музакин-нуфус” асарининг 1886 йилда Абдулхамидхўжа Урганжий томонидан кўчирилган қўлёзма нусхаси сақланади. Қўлёзма охирида котиб ўз насабининг Жалололдин Гурланийдан тарқаганини фахр билан қайд қилиб, Гурланийнинг шажаравий насабини шундай давом эттиради: “Амир Саййид Жалололдин Гурланий, наввароллоху марқадаҳу, ибн Саййид Шамсиддин нақиб Шерозий ибн Саййид Муртазо ибн Саййид Сулаймон ибн Саййид Ҳамза ибн Саййид Абдулмутталиб ибн Саййид Муҳсин ибн Саййид Абдуллоҳ ибн Саййид Аҳмад ибн Саййид Али ибн Ҳазрати Жаъфари Содик ибн Имом Муҳаммад Боқир ибн Зайн ул-Обидин ибн Афзал уш-шухадо Имом Ҳусайн ибн Ҳазрати Али, каррамаллоху важҳаҳу”. Ушбу шажарадан Жалололдин Гурланий саййидзода бўлиб, насаби Ҳазрати Али авлодидан, яъни, Фотима, розийаллоху анҳа, орқали Пайғамбаримизга бориб тақалиши-

ни кўраемиз. Шажарада қайд қилинишича, унинг Алоуддин исмли ўғли бўлган.

Жалололдин Гурланийни машҳур қилган асари “Ал-Кифояту фи шарҳи Ҳидоя” бўлиб, у Бурҳониддин Марғинонийнинг “Ҳидоя” асарига ёзилган шарҳдир. Асар “Ҳидоя”га ўхшаб тўрт жуз (жилд) бўлиб, Калкуттада 1831, 1834 йиллари, Лакнавада 1876, 1881 йиллари ва Қозон шаҳрида 1886, 1887 йиллари икки мартадан чоп қилинган. 1883 йили Муҳаммад ас-Сунбулий шарҳи билан тўрт жилдлик Бомбайда ҳам нашр этилган. Китобнинг қўлёзма нусхалари кўплиги ҳамда дунёнинг турли шаҳарларида бир неча мартадан нашр қилиниши унинг ниҳоятда эътиборли манба эканини тасдиқлайди.

Жалололдин Гурланий китоб муқаддимасида унинг ёзилиш сабабини шундай изоҳлайди:

“Фикҳда усул ва фуруъ масалаларининг энг латифларини жамлаган китоблар кўп. Уларнинг ададини санаб адо этиб бўлмайди. Улар орасида “Ал-Ҳидоя” китоби борки, мусаннифи масалаларнинг энг муҳимларини жамлашга ва ривоятларнинг ўзгинасини — далиллар матнини беришга муваффақ бўлган. Лекин бу китоб “Ал-Бидоя”нинг мушкул ўринларини очиш, қийин жойларини равшанлаштириш учун ёзилган бўлса ҳам, унинг сир-асрорлари пардага ўралган ҳолатда қолганки, нозик нуқталарни чиқаришга уста, тадқиқотларга ўткир уламоларгина муяссар бўладилар. Бизнинг машойихларимиз ундан пардани кўтариб, юзидан ниқобини очиб, китоблар жам қилишган. Лекин баъзи китоблар ниҳоятда қисқа, баъзилари эса ўта даражада узайиб кетган. Мен шарҳлашда ўрта йўлни тутдим ва фақат ҳожат тушадиган, керак бўладиган сўзларнинггина ёзишга ҳаракат қилдим...” (“Ал-Кифоя”, Қозон, 1886 й.)

Жалололдин Гурланий асари муқаддиманда айтилган гапларни тўла оқлайди ва асарини муваффиқиятли тугаллайди. Шарҳда “Қовлуху” сўзи йирик ҳарфлар билан ёзилиб, “Ҳидоя” матнидан фақат шарҳга муҳтож ибораларнинг бош-

ланишидаги бир ёки икки сўз келтирилиб, кейин шарҳ қилинган. Баъзи иборалар битта гап билан, баъзилари ҳатто ярим бет, бир бет қилиб шарҳланган.

Шарҳнинг афзал томони шундаки, унда ҳар бир масала шарҳ қилиниши баробарида бошқа мазҳаблар фикри, шунингдек, ҳанафийа мазҳабидаги бошқа уламолар фикрлари ҳам келтирилган. Ҳар бир масалага муаллиф ўз фикрини бериб кетган. У масалаларни содда, равон тилда тушунтиради, улардан халқчилини олади, урф-одатларни жуда ҳурмат қилган ҳолда уларга ён босиб, масалаларни ҳал этишга ҳаракат қилади. Жумладан, уйланиш тўғрисида муаллиф ёзади: “Ибодат учун холи бўлиш, хотинлардан қочиш яхшидир балки, лекин биз бу фикрни ёмонламаган ҳолда айтмаизки, ундан кўра шаръий йўл билан уйланиш афзалдир. Бола-чақа орттиришдан сақланиш, уйланмасдан ўтиш бир пайтлар турмушимизда ҳам бўлгани тўғри, лекин кейинчалик бу бекор қилинган. Чунки уйланиш диний, дунёвий ишларнинг юришишига сабабдир. Аёлларни асраш, уларга яхшиликлар қилиш, ўз нафсини зинодан сақлаш, Пайғамбаримиз умматини кўпайтириш албатта савобдир. Шунинг учун баъзи уламолар уйланиш, турмуш қуриш фарзи кифоя деса, баъзилари ҳатто фарзи айн дейишган” (396-бет).

Жалолиддин Гурланийнинг “Ал-Кифоя” асарида одоб-ахлоққа доир фикрлар, шариат қонунчилигига оид ўта муҳим масалалар ҳам ўрин олган, Ислом фикҳининг асосий тармоқлари ва уларга боғлиқ масалалар кенг очиб берилган.

Ҳамидулла АМИНОВ,

Тошкент Давлат Маданият
институтининг II босқич
магистранти

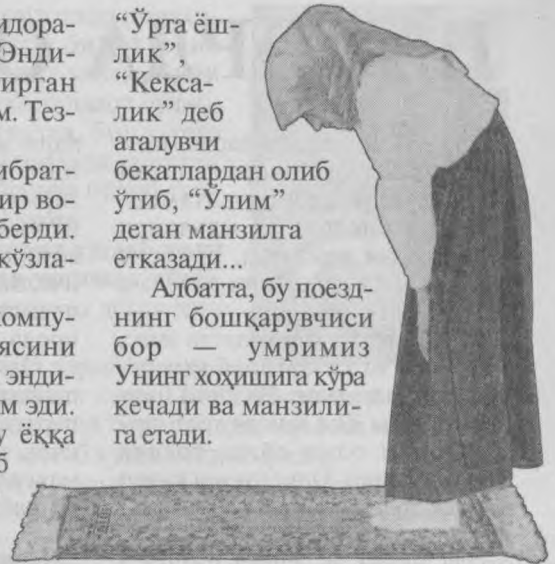
Иш юзасидан бир идорага борган эдим. Эндигина намозга кирган аёл билан танишиб қолдим. Тезда яқин бўлиб кетдик.

Бир куни опа менга ибратли, ўзи учун унутилмас бир воқеани завқланиб сўзлаб берди. Тинглаб таъсирландим, кўзларим намланди.

Ўшанда “Ҳаммасига компютер айбдор...” дея ҳикоясини бошлади у: — компютерни энди энди ўрганаётган кезларим эди. “Сичқонча”сини у ёқ-бу ёққа суриб ўтириб, ўйланиб қолдим. Қўлимни теккизиб ҳаракатлантирсам, ишлайди, қўлимни олсам, тўхтади. Шундай мураккаб қурилма менинг хоҳишимга кўра ишлайди, худди

“Ўрга ёшлик”, “Кексалик” деб аталувчи бекатлардан олиб ўтиб, “Ўлим” деган манзилга етказди...

Албатта, бу поезднинг бошқарувчиси бор — умримиз Унинг хоҳишига кўра кечади ва манзилига етади.

Қаршимда турган шу мураккаб машина мен учун қандай

“ҲАММАСИГА КОМПЮТЕР САБАБ...”

ўйинчоқдек. Яъни, бошқаруви менинг қўлимда! “Ёз” деса, ёзади, “ўчир” деса, ўчиради.

Шунда миямга бир фикр урилди: “Бу нарса — жонсиз ўйинчоқ, мен эсам — жонлиман!..” Хаёлларимни тўзғитиб юборган бу аччиқ ҳақиқат мени ўзим ҳақимда чуқурроқ ўйлаб кўришга, қайдан келиб, қайга кетишимни идрок қилишга, энг муҳими, Яратувчимни танишга ундади... Ва бу дунёга ўз ҳолимча келмаганим, шунингдек, хоҳлаганимча яшай олмаслигимни тушуниб етдим... Юришим, кўришим, эшитишим, ухлаб-уйғонишим ҳамма-ҳаммаси Унинг иродаси билан эканини англадим.

Инсон ўз вужудида содир бўлаётган барча жараёнлар қаршида ожиз. Ёшлиги, гўзаллиги, ғайрат-шижоати, соғлиги ўзи хоҳламаган бир тарзда қўлдан кетади. Барчамиз бир умр ёш бўлиб яшашни истаймиз, бироқ умримиз ортилган поезд бизни “Болалик”, “Ёшлик”,

ўйинчоқ бўлса, менингдек, мукамал яратик — инсон ҳам, Унинг ҳузурда шундайин ожиз...

Ҳеч бир махлуқотга берилмаган онг, шуур отлиғ бебаҳо неъмат одамзотга нима учун берилган? Нима учун ҳайвондан ақлимиз билан фарқ қиламиз? Булар шунчаки-беҳуда нарсалар бўлиши мумкинми? Асло! Бунда бир теран ғоя, бағоят гўзал мақсад бор.

Бу дунёда ҳар бир ташлаган қадамим, ҳар бир олган нафасим, ҳар бир қилган амалим учун у дунёда жазо ёхуд мукофот кутмоқда мени...

Ғафлат оғушида ётган қалбим энди бу оламни ўзгача рангларда ҳис қила бошлади.

Бундай ўй-фикрлар, туйғулар мени комил бир таҳорат билан жойнамоз узра қиблага юзланиб, намоз ўқишга, меҳрибон Аллоҳга сажда қилишга ундади...

Гулбахор
АБДУЛЛОҲ ҚИЗИ

НАҲОРДА ОЛМА ЕСАНГИЗ...

Дунёнинг деярли барча минтақаларида етиштириладиган олма кўп миқдорда витамин, органик кислота ва маъданли моддаларни жамлаган. Шу боис у баъзи касалликларни даволаш хусусиятига ҳам эга.

Олма фақат хом ҳолатда эмас, пишириб ва қизартириб ҳам истеъмол қилинади. Наҳорга бир-иккита хом ёки қизартириб пиширилган олма ейиш соғлиқ учун фойдали. Олмани ҳеч қачон муздек ҳолида ва шоша-пиша истеъмол қилмаслик лозим. Акс ҳолда меъда ва жигар оғригига сабаб бўлади. Шу боис совуқда сақланган олмани тановул қилишдан олдин албатта илтиб олиш керак. Олма кичик-кичик бўлақларга бўлиб ейилса, тез ва осон ҳазм бўлади.

Олмани кунига иккитадан кўп емаслик тавсия қилинади (махсус муолажа учун кўпроқ истеъмол қилса бўлади). Чунки бу ҳолда инсон танасида мева кислотаси ортиб кетиб, баъзи нохушликлар келиб чиқади.

Аҳамият берсангиз, деярли ҳамма олманинг пўстини артиб истеъмол қилади. Аллоҳ таоло ўсимликларнинг уст қисмини ташқи муҳитдаги касаллик келтирувчи микроблардан сақлаш учун турли кимёвий моддаларга тўйинган ҳолда яратган. Шу сабабли пўсти артилган меванинг шифобахшлик хусусияти камайиб кетади. Олма қобиғидаги биргина С витамини миқдори эт қисмига нисбатан олти баробар кўпроқдир. Яъни пўсти артилган олмага С витамини битта пўсти артилмаган олмага миқдорга тенг. Фақат уни илиқ сувда чайиб, тоза сочиқ билан артиш керак.

Аксарият кашандалар олмани унчалик хушламайдилар. Чунки ичакнинг ички қисмидаги никотинга тўйинган мукоза зари олма кислотасини ҳазм қилолмай, кишини безовта қилади. Шунинг учун чекишни ташламоқчи бўлганлар олма ёрдамида бу иллатдан қутулиш-

лари мумкин. Бунинг учун кунига ўртача катталиқдаги йиғирмата олма 2-3 кун давомида истеъмол қилинади. Муолажа давомида бошқа бирор нарса еб-ичилмайди. Албатта, бундай муолажани амалга ошириш учун ирода керак.

Олма қадимдан меъда ва ичак шамоллаши, ич кетиш, бавосил, паратифуз ва бошқа бир қанча ичак касалликларини даволаш мақсади фойдаланиб келинган. Бу каби хасталикларни даволаш

учун 1,5 кило олма уруғларидан тозаланиб, чинни идишда яхшилаб эзилади. Тайёр бўлган олма пюреси 8 қисмга бўлиб истеъмол қилинади. Бир-икки кундан сўнг муолажа таъсирини кўрсатади. Фойдаланиладиган олма жуда яхши пишиб етилган бўлиши ва эзилганидан сўнг дарҳол ейилиши керак. Хом олма акс таъсир кўрсатади. Олма парҳезини қилаётган киши сув ва шакарни камайтириши керак.

Олма меъда ва ичак фаолиятини яхшилашда ҳам муҳим аҳамият касб этади. Олманинг этли қисмидаги пектин моддаси ичакда пўкак вазифасини бажаради. Бу модда ичак сувини ва ичакдаги захарли қолдиқ-

ларни сўриб, ташқарига чиқариб ташлайди, оғриқ ва санчиқни тўхтатади. Олмадаги кислота эса ичакдаги бактерияларнинг ривожланишига тўсқинлик қилади ва улардан ҳосил бўлган ич кетишни тўхтатади.

Жуда соғлом киши ҳам ҳеч бўлмаса ойда бир маротаба ичак парҳезини қилса фойдадан холи бўлмайди. Бундай парҳез қуйидагича қилинади: ношуштада ярим стакан лимон сувига ярим стакан олма суви қўшиб ичилади. Тайёрланган сув илиқ бўлиши ва ҳўплаб ичилиши керак. Тушликдан олдин битта ёки иккита олма пўсти билан ейилади. Тушликда олма пўстидан тайёрланган чой ичилади ва ик-ки қошиқ асал ейилади. Бир-икки соатлардан кейин учта ёки тўртта олма пўсти билан ейилади. Бир оздан сўнг бир стакан янги сиқилган олма суви ичилади, кетидан бир ликопча иссиқ олма мармалади уч қошиқ асал билан аралаштириб тановул қилинади.

Олма қон айланиш тизими касалликларига, юрак безовталиги ва томирдаги хасталикларга қарши фойдалидир.

Олма темир, фосфат ва натрий бикарбонатга бой бўлгани учун асабларни мустаҳкамлаш ва қон ишлаб чиқариш хусусиятига эга.

Юқори ҳарорат ва яллиғланиш касалликларида бир стакан сувга 5-10 гр олма пўстини солиб, паст оловда қайнатилади ва кунига бир неча марта шу шаклда тайёрлаб ичилади.

Асабларни тинчлантириш ва тушкунликни кетказиш учун пўсти артилмаган олма кичик бўлақларга бўлиниб, ярим литр қайноқ сувга солинади. Бир соат дам еганидан сўнг икки-уч чой қошиғи асал қўшилади ва ҳўплаб ичилади. Олма бўлақлари эса ейилади.

Грипп, шамоллаш, товуш бўғилиши ва уйқусизлик ҳолатларида ўртача катталиқдаги уч дона олмани тўғраб, бир литр сувда қайнатилади ва сузиб олиниб,

овқатланишдан олдин бир стакандан ичилади.

Бўйрак тошларини туширишда бир стакандан янги ёки қуритилган олма пўсти бир литр сувда ўн дақиқа қайнатилиб, сузиб олинади. Ҳар куни наҳорга шу сувдан иситиб бир стакандан ичилади. Бундай қайнатма бўйракдаги санчиқни камайтиради ва тошнинг тушишини осонлаштиради.

Ҳуснбузардан халос бўлиш учун олманинг пўсти артилмай суви сиқиб олинади ва пахта шимдирилиб юз артилади. Бу жараён кунига бир неча марта бажарилса, ҳуснбузарлар аста-секин йўқолиб кетади.

Эшакемини даволашда қонни тозалаш учун кўп миқдорда олма истеъмол қилиш керак. Оч қоринга олма уруғлари ютилса, ичакдаги текинхўр бактерияларни туширади. Янги олма сувига бир оз заъфар қўшиб ичилса ҳам фойда беради.

Давомли равишда олма еб юриш жинсий қувватни оширади, нафас сиқилишини йўқотади, юракнинг тез уришини камайтиради, қонни кўпайтиради.

Қизартириб пиширилган олма иссиқлигида асал билан истеъмол қилинса, овозни гўзаллаштиради.

Куйган жойларни муолажа қилишда ширин олма баргизуб билан бирга юмшагунча сутга солиб қўйилади ва яра устига қўйиб босилади. Чипқонларни етилтириш учун олманинг янги барглари яхшилаб эзилади ва чипқон устига қўйилади.

Ширин олма суви қондаги қанд миқдорини туширади. Нордон олма эса меъда бузилишида жуда фойдалидир.

Бу ўринда биз Аллоҳ таоло олма мевасига жо қилган хусусиятлардан фақат баъзиларинигина санадик холос.

Маҳмуд МАҲКАМ
тайёрлади

Ҳикмати илоҳий барча жонзотлар ризқларини ўз касби ва саъю ҳаракати билан териб емоғини тақозо этади. Шунинг учун Биби Марям Исога, алайҳиссалом, ҳомиладор бўлиб, кўзиёриш вақтлари етган маҳалда, бир хурмо дарахтининг остига бориб мадорлари қуриган ва бирор мева емоққа бошқоронгу бўлиб турган пайтда Аллоҳ таоло тарафидан:

“Хурмо дарахтининг шохидан ушлаб силкирил, токи пишган хурмолар устингга тўкилиб тушгай”, (Марям, 52, мазмуни) деган хитоб келади.

Инсон тоқатига яраша доимо ҳаракатда, талаби ризқ қилишда суст бўлмаслиги керак. Биби Марямга Аллоҳ таоло уринтирмасдан тайёр егулик етказиб бериши ҳам мумкин эди. Лекин тоқатига яраша озгина ҳаракат қилиб қўйишини хоҳлади.

Ҳадиси шарифларда “Аллоҳ хунарманд ва касб эгасини дўст тугади”. “Ўзи соғлом бўлатуриб, ишсиз бекор юрган кишини Аллоҳ таоло ёмон кўради”. “Кўл меҳнати орқали ўз ризқини топиб егувчи меҳнат аҳлидан кўра Аллоҳ таолога яқин ва маҳбуброқ одам йўқдир”, деб таъкидланади.

МЕҲНАТГА ДАЪВАТ

Ҳазрати Нухга, алайҳиссалом, Аллоҳ таоло тўфон балоси хавфи ҳақида хабар берар экан, унга бир катта кема ясашни буюради. Мазкур кема бир ривоятда қирқ йилда ва бошқа бир ривоятда юз йилда битган экан, дейилади. Бу ҳам касб этиш лозимлигига бир далилдир. Аллоҳ таоло Нух пайғамбар ва у киши билан бирга бўлган қавмларини меҳнат қилдирмай, бошқа бирор йўл билан қутқариши ёки тайёр ясалган бирор кема ҳозир қилиши мумкин эди. Лекин кема қанча риёзат ва машаққат орқали Нух, алайҳиссалом ва қавмларининг меҳнатлари билан ясалмоғини ҳақиму доно бўлган Ҳақ таоло ирода қилди.

Умар ибн Хаттоб, розийаллоҳу анҳу, айтган эканлар:

“Сизлардан ҳеч бирингиз “Эй Парвардигор, Ўзинг ризқимни етказгил”, деб кутиб ўтиравермасин, балки талаби ризқ учун ҳаракат қилсин. Чунки осмондан тиллаю кумушлар ўз-ўзидан ёғавермаслиги барчаларингизга маълумдир” (“Айнул исм”).

Қуръони каримда Довуд, алайҳиссалом, темирчилик хунарини биринчи бўлиб бошлаб берганлари айтилади. Довуд, алайҳиссалом, саҳроларда юрар эканлар. Бирор нотаниш одамни кўрсалар: “Довудда қандай камчиликлар бор”, деб сўрар эканлар. У одам қандай камчиликни айтса, ул зот ўша нуқсонларни тузатаверар эканлар. Бир куни бир киши “Довудда ҳеч камчилик йўқ. Лекин у бекасб ва беҳунардир”, деб жавоб берибди. Шунда Довуд, алайҳиссалом, меҳробга кириб олиб, тоат-ибодат билан Аллоҳ таолодан касбу хунарни билдириб қўйишини сўрабдилар. Аллоҳ таоло дуоларини ижобат қилиб, ул зотга темирчилик хунарини берди.

Мўмин касб ва саъй-ҳаракат қилиш билан бирга, шу ҳаракатларига барака-муваффақият беришини ва савобларини орттиришини Аллоҳ таолодан умид қилиши лозимдир.

Абдулбосит МАНСУР

Шукур ҚУРБОН

Тараддуд

Синфдошим Набижон Ашурга

Мискинларнинг ҳаж ибодати —
Саййидул айём.
Ҳамма гўзал,
Бир-бирига меҳрибон, мушфиқ,
Бир вақтга,
Бир намозга интилар сергак
Бебахра қолмай деб жумъаи муборакдан.

Масжид қаршисида
Пештахта узра
Исломиё китоблар гулдай очилган,
Мушку анбар анқир баридан.

Аллоҳ уйдан
Амри маъруф жаранглар қутлуг:
“Баданни-да, қалбни-да покламоқ лозим...”
Бир мусулмон эса қийналар,
Машинаси ичига сиғмас.

Етти ёшдан — етмиш ёшгача
Эркак намозгоҳга боради кириб.

Издиҳомга қараб орзиқар, лекин
Асқартоғдай кўринар ҳамма
Босиб ўтаётган остона унга.

Жумъа намозига вақт бор ҳали.
Одамлар ичида дўстлари ҳам бор,
Ўзи олиб келган ишхонасидан,
Бунинг-чун ҳам ажр-савоб бор аён.
(Шукур шунга ҳам).

Ҳар жумъа шундай ўтар,
Ҳар жумъа шундай кутар.
Кутар нимани?..

Кирмоқ истар масжидга,
Йўқ, кира олмас.
Ҳамма кирар,
У кира олмас.
Намоз ўқий олмас кирса-да.
“Тайёр эмас намозга руҳан”.
“Баданни-да, қалбни-да поклай олмаган”.

Машинаси ичига сиғмас.
Қандай қилиб Аллоҳни алдасин, ахир.

Эшитилар муаззин товши:
“Ҳаййа ʼалас-солаҳ!
Ҳаййа ʼалал-фалаҳ!..”

Келолмаган мусулмон намозга, келиб,
Келолмаган нажотга, келиб.
Бамисоли тўйга келган у,
Байрамга келган,
Холос — хизматга.

Эшитилар муаззин товши.
Бир мусулмон эса қийналар,
Машинаси ичига сиғмас...

Жумъа намозига вақт бор ҳали.

Отбоқар

Қай ерда бўлмагил, кўргувчи кўз бор,
Эшитгувчи кулоқ,
Ҳис қилгувчи қалб...
Нимаики қилма, билгувчи Ўз бор,
Фақат кўяр сабабчи қилиб
Ниманидир, кимнидир ҳар чоқ.

Бу одам Ҳазрати Бухорий учун
Ким эди? Ким бўлди энди, айтингиз?
Неча фасларким қошига учган —
Хаёл ва орзу-ўй, дилга қайтингиз!

Ҳафталаб йўл босиб, олишмади дам,
Куюш ҳам фалакда куйдириб порлар.
Бухорий қайтмоқда, ҳамроҳи пурғам
Буюк маҳаддиснинг ортидан борар.

Кўз ўнгидан кетмас арқонин узиб,
Эгасин безовта айлаётган от.
Кўп айёр чақнатар эди-я кўзин,
Отга бўш этагин тутаётган зот.

Айёрлик бўлурми, айтинг, шу қадар?
Ёлғоннинг тури кўп экан-да, ҳай-ҳай!
Тилсиз ҳайвонни-ку тап тортмай алдар,
Айтинг, одамзодни алдамас қандай?

Бу фоний дунёнинг исканжасида
Ҳалол бир дўст излаб, бўлурсан адо,
“Мана, мен — ўша!”, деб чиқар қаршингдан
Қип-қизил муттаҳам, қитмир-бедаво.

Бир ўзи алданса, чидарди бешак,
Қолмаган Бухорий кўрмаган қаллоб.
Авлод-авлодларга қолиши керак
“Саҳиҳи Бухорий” аталган китоб.

Бу ҳам майли, бироқ Расули Аллоҳ —
Муҳаммад Мустафо сўзига ёлғон
Кўшсалар Бухорий чидайдди қандоқ?!
Охиратда жавоб бермоқ бор аён.

Аллоҳ белги берди, демак, бу — тақдир,
Аҳмоқдан йироқ юр, бу ҳам бир суннат.
Бежиз арқонини узмаган ахир
Эгасидан қочиб бораётган от.

АҚОИД

Ақоид “туғиб күйиш” маъносидаги “ақд” ўзагидан ясалган “ақида” сўзининг кўплик шаклидир. Ақида “қалбан боғланган нарса” маъносини билдиргани сабабли, “ақоид” сўзини “Ислом динининг асос қоидалари, ишонилиши зарурий ҳукмлари”, деб таърифласа бўлади. Бу асос қоидаларни ичига олган илмга эса “ақоид илми” дейилади.

Ақида тушунчаси фаришталарга ва охиратга ишонч сингари маълум бир ишонч асосини билдирганидек, маълум бир мазҳабнинг ёки мазҳаббошининг имон асослари билан боғлиқ турли қарашларини ҳам ифодалайди. Масалан, “Мотуридийнинг сифатуллоҳ ақидаси”, “Муътазиланинг қадар ақидаси” каби.

Илоҳий динларнинг ақида асослари илк пайғамбар Ҳазрати Одамдан, алайҳиссалом, бошланиб, сўнгги пайғамбар Ҳазрати Муҳаммадгача, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, ўзгармаган. Жами пайғамбарлар, алайҳимуссалом, таблиғ этган ақиданинг асосини тавҳид ишончи ташкил этган. Бироқ замонлар ўтиб, тавҳид ишончида адашишлар бўлди, инсонларнинг аралашishi билан Исломдан олдинги илоҳий динларнинг ақидаларида баъзи тафовутлар юзага келди. Куръонда Пайғамбаримиз Муҳаммадга, алайҳиссалом, туширилган ваҳий олдинги пайғамбарларга туширилган ваҳийга ўхшашлиги (*Нисо, 163*) ва Расулуллоҳга, соллаллоҳу алайҳи ва саллам, ваҳий этилган китоб илгари тушган илоҳий китобларда тасдиқлангани (*Фотир, 31*) баён қилинган. Куръони каримда яна Ислом ақидасининг учта бош мавзуини (усули саласа) ташкил этган **улуҳийят, нубувват ва охират** асослари аввалги илоҳий динларда ҳам мавжуд бўлгани билдирилган (*Наҳл, 36; Фотир, 24*).

Ислом ақоидини ташкил қилган асослар Куръони карим ва ҳадисларда очиқ белгилаб кўйилган. Куръонда Аллоҳга, пайғамбарларга, китобларга, фаришталарга, охиратга, қазо ва қадарга имон мавзуини ичига олган ва улар ҳақида муфассал тушунчалар берган кўпгина оятлар бор. Ҳадис китобларининг бир қанча (“Имон”, “Иътисом бил-китаб вас-сунна”, “Анбиё”, “Иститобат-ул муртаддин”, “Бадъул-халқ”, “Тавҳид”, “Жаннат”, “Жаҳаннам”, “Суннат”, “Мунофиқун”, “Қадар”, “Қиёмат”, “Фитан” ва “Маҳдий” каби) бўлимларида ҳам имон асослари билан боғлиқ турли тушунчалар мавжуд.

Ақоид ҳукмлари замон, макон, шахс ва жамият ҳаётига кўра ўзгармайди. Бу ҳукмлар яхлит бўлиб, бир қисмига ишониб, бошқа қисмига ишонмаслик мумкин эмас.

Ақоид илми Ислом динининг эътиқодий ҳукмлари ҳақида баҳс юритади, у Ислом динининг мунозарасиз имон асосларини лўнда ўрганувчи илмдир. Бу илмда диннинг аслий ҳукмлари ўрганилгани учун “усулуд-дин”, энг муҳим мавзуи Аллоҳнинг бирлиги ва сифатлари бўлгани учун эса “илмут-тавҳид вас-сифат” ҳам дейилган. Абу Ҳанифа кенг маънода фикҳни “Одамнинг ўзига фойдали ва зарарли нарсаларни билиши”, дея таърифлаганлар ва ақоид мавзуларини фаръий ҳукмлардан ажратиш учун бу илмни “Ал фикҳул-акбар”, деб номлаганлар.

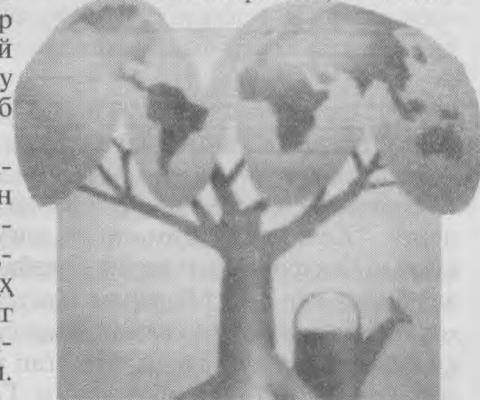
Илк асарлар ақоид мавзуларининг барчасини жамлаган мустақил асарлар бўлмай, асосан бидъат фирқаларининг раддига бағишланган ҳадис, фикҳ олимлари ва мутасаввифларнинг эътиқодий фикр-мулоҳазаларини акс эттирган рисоалар эди.

Бу рисоалар кўпинча, “Ақида”, “Рисолатут-тавҳид”, “Ал-Фикҳул-Акбар”, “Китобул-асл”, “Китобул-имон” каби номлар билан аталган. Махсус ақоидга бағишланган асарлар фақат ҳижрий IV асрга келиб, Имом Ашъарий ва Имом Мотуридий асос солган йўлда тартибланган.

Абдулқоҳир ал-Бағдодийга кўра, илк бора эътиқодий масалаларни баён этган Али, розий-аллоҳу анҳу, хорижийлар билан ваъд ва воид, қадарийга билан эса қадар, машиат ва иститоат мавзуларида баҳслашганлар.

Фақиҳлардан ақоидга доир илк асар ёзган ва асарлари шу кунгача етиб келган зот Абу Ҳанифадир. У кишининг “Ал-Фикҳул-акбар”, “Ал-Фикҳул-абсаъ”, “Ар-Рисола”, “Ал-Олим вал-мутаъаллим” ва “Ал-Васиййа” дея танилган беш асарида ақоид масаларидан баҳс юритади. Имом Шофъий ҳам бири нубувватнинг сихати ва Бароҳиманинг раддига, иккинчиси аҳли бидъатнинг танқидига доир иккита китоб ёзганари маълум. Абу Ҳанифа билан Шофъийдан бошқа Аҳмад ибн Ханбал, Табарий ва Таҳовий каби олимлар, Бухорий, Доримий, Абу Довуд, Ибн Манда каби муҳаддислар ҳам ақоид илми билан шуғулланиб, бидъат аҳлини рад этувчи ва “суннат ақидаси”ни тарғиб қилувчи рисоалар ёзишган. Бу асарларнинг, кўпи ёзма ва босма нусхаларда ҳозиргача етиб келган.

“Islam ansiklopedisi”, II жилд

ЁМОНЛИКЛАРИМНИНГ

Болаларнинг айби нимада?

Анчадан буён кўп қаватли уйда тураман. Ҳар хил одамлар, ҳар хил турмуш тарзи. Бирини кўриб қувонасан, бирини кўриб, нима дейишни билмай, бошинг қотади.

Ён қўшнимнинг уйида жанжалу бақир-чақирлар тинмайди. Баъзан тунлари бундай шовқинлардан чўчиб уйғониб кетамиз.

Энг ачинарлиси болаларнинг йиғиси. Ҳали уни-си, ҳали буниси ота-онасини жаҳлдан туширолмай ҳалак. Жанжалнинг боиси нима дерсиз?

Ота ичиб келиб хотини, бола-чақасини дўп-послайди. Болалар чидаёлмай ташқарига қочади, хотин эса уйни бошига кўтариб дод-вой қилади. Неча йилдирки, шу аҳвол. Йиллар ўтиб болалар улғайди, бўйлари ўсди. Аммо отанинг аҳволи ўша-ўша...

Мен ҳам онаман. Маъсум болаларга қараб ачинаман. Уларнинг кўзларида изтироб, мунг, қалбларида аллақандай ўкинч...

Нега отанинг касофати болаларга уриши керак? Уларнинг айби нима? Шу норасидаларнинг айби ароқхўр отанинг зурриёди бўлганидами? Бундай оталар қартайганида, меҳр кўрсатолмаган болаларидан қандай қилиб мурувват кутишар экан...

ВАСИЛА,
Тошкент

Нега кечирим сўрайсиз?

Қайнсинглим билан бир ҳовлида яшардик. У менга: “Келинсиз, ҳамма ишга улгуришингиз, вақтида бажаришингиз керак...” қабилидаги гаплар билан кўп азият берарди. Ҳатто ҳомиладор ҳолатимда ҳам раҳми келмай, гоҳо бақир-чақир қилиб жанжал кўтарарди. Мен гап қайтара олмас, хафа бўлиб, йиғлаб олардим. Гоҳида шун-

чалар кўнглимга оғир боттулик ишлар қилардики, ич-ичимдан эзилиб, сиқилиб кетардим.

Бир-икки йил ўтгач, ўзи ҳам келин бўлди. Бир куни уйга келиб, мендан кечирим сўраб, йиғлади. Мен тушунолмай: “Нега мендан кечирим сўраяпсиз?” десам, “Келин ая, кечиринг, сизга қилган ёмонликларимнинг касрига қолдим. Қайнонам ҳар куни «уни қил, буни қил, уни ундоқ қилибсан, буни бундоқ қилибсан» деявериб, жон-ҳолимга қўймайди. Шунчалар қийналамамки... Ҳатто ҳомиладорлигимга ҳам эътибор қилмайди...”

Қайнсинглим яна нималар деди, билмадим, ҳеч нарса қулоғимга кирмасди. Шу онда Аллоҳнинг басирлиги олдида бандаи ожизнинг кўруви қанчалар заиф эканини ҳис қилдим. Қачондир, кимгадир қилган озгина ёмонлиги бир куни келиб, ўзига тоғдек ҳасрат бўлиб қайтишини қайнсинглим билсайди, бировнинг дилини оғритмасмиди...

МУҲАББАТ,
Қўқон

Хиёнаткорнинг жазоси

Раҳматли қайнотам гўрков эдилар. Қабристонда маҳрумларни кўмиш пайти кечадиган турли воқеаларни айтиб, бизни охират сафаригача ҳалол, покиза бўлишга чақирар эдилар.

Бир сафар бобом уйга ҳар кунгидан хомушроқ қайтдилар. Сўрига ўтирганича ўйга толдилар. Ёнларига бориб: “Бобо, сизга нима бўлди?” деб сўроққа тутдим. У киши нимадандир қаттиқ изтироб чекиб, шундай гап бошладилар: “Келин, бу дунё имтиҳон дунёси эканини одамлар унутган кўринади... Хом сут эмган бандалар... Абадул абад азоб чекмай, роҳатда яшайман, дейишса керак. Худони унутиб, Унинг қаҳридан қўрқмай иш қиладилар-а!...” Бу гапларидан билдимки, бугун ҳам қандайдир хунук воқеа содир бўлган.

— Бугун бир аёлни олиб келишди. — ҳикоя бошлади у киши. — Фарзандларининг илтимосига кўра кўрсатилган жойни ковламоқчи бўлдим. Бўлмади, ковланмади. Ҳали темир-терсак, чиқади, ҳали катта-катта тошлар чиқади. Бир неча жойга кетмон урдим, аммо бўлмади. Келганларнинг хуноби чиқиб, менга ўдағайлашди. Уларнинг наздида мен атайлаб шундай қилаётган эдим. Билмайдиларки... Э-э, қайси бирини айттай... Кошки одамлар бу ҳолнинг замирида нималар ётганини билсалар эди...

КАСРИГА ҚОЛДИМ

Бир амаллаб, зўрға кўмган бўлдик. Илоҳи, бу қабр хайрли бўлсин. Бу аёлни ҳатто ер ҳам бағрига олгиси келмади. Нега? Чунки у умрини зино ишлар билан ўтказган. Бу эрига хиёнат қилган аёл тортажак жазонинг бир кўриниши, холос. У ёғига... Аллоҳ раҳм қилсин...”

Мен бундай ҳикояларни кези келганида болаларимга ҳам сўзлаб бераман. Шу йўл билан уларни ҳаромдан ҳазар қилишга чақираман.

УМИДА,
Тошкент

Онамнинг ўғитлари

Отам бизни ташлаб кетган. Онам ёлғиз ўзлари бизни боқдилар, тарбия қилдилар. Онамнинг моюнаси билангина кун кечирар эдик: озига қаноат, кўпига шуқр қилардик.

Бугун улғайиб, пул топишнинг пок ва нопок йўллари билганимда ҳам онамнинг ўғитлари қулоғим остида жаранглайди: “Болам, ҳаромдан узоқ юр, охиратинг куяди!”

Пулга муҳтож кезларимда қинғир йўллар билан бойишни хоҳлаб қоламан-у... виждоним йўл қўймайди. Шунда онамдан жаҳлим чиқиб: “Нега шундай тарбия қилганлар? Ахир мен ҳам шу нарсаларни билмаганимда, бойиб кетармидим?..” деб нолийман. Онам эса сўзларимни диққат билан эшитадилар-да, мунис кўзларини менга тикиб, яна унутган, ғафлатда ичида занглай бошлаган қалбимга нур олиб қиради: “Болам, бу дунёни деб, у дунёни унутма! Фонийликни боқийликка алишма... Бу ҳалолликнинг охири, иншааллоҳ жаннат бўлгуси...”

Онамнинг сўзларидан қалбим ёришади. Меҳрга тўлиқ нуроний юзларидан ўпиб, яна ишимга қайтаман.

ШУКРУЛЛО,
Шаҳрисабз

Ҳалол меҳнат

Халқимиз орасида оиласини ҳалол меҳнат билан боқиш фарз, деган нақл бор. Бу нақл ота-боболаримиздан бизларга мерос бўлиб қолган. Ҳозирги кунда биз бу меросни тўлиқ адо эта олаяпмизми?

Ҳақиқитан ҳам, меҳнат қилиш ибодатдир. Лекин меҳнат ибодат даражасига етиши учун

меҳнат қилувчи ҳаромлардан парҳез қилиши керак. Буюклардан бири зиёратга келганларга: «Сизнинг ишларингиз ибодатдир», деган эканлар. Келганлар электрчилар экан.

Электр бутун миллатга умумий фойдалидир. Ҳамма бирдай ундан фойдаланади. Тасаввур қилинг, бир кун электр бўлмай қолса, ҳамма кишилар саросимага тушиб, қиладиган ишларини ҳам ташлаб қўядилар. Шундай экан қилинадиган иш умумманфаат учун хизмат қилар экан, демак у ибодат ҳисобланади.

Толибжон НИЗОМОВ,
Навоий

Сабр қилишни ўргандим

Биринчи фарзандим туғилганида дунёда энг бахтли аёл мен эдим. Аммо беш кун ўтмай, болам касаллик туфайли оламдан ўтди. Мен бир дунё изтироб гирдобада қолдим. Қанча уринмай, гўдагимни унутолмас эдим.

Хўжайиним бу мусибатни енгишда кўп ёрдам бердилар. Улар менга саодат асри аёлларининг ҳаётларидан сўзлаб берар, улардан ибратланишга чақирарди. Шундай ҳикоялардан бири Умму Саламанинг, розийаллоху анҳу, ҳаётлари эди. Ул муҳтарам ҳақида эшитиб, гоят таъсирландим. Фарзандлари қазо қилганида ҳам сабр қилиб, Аллоҳ таолога дуо қилган эканлар. Сабри ва иродаси учун Аллоҳ таолонинг марҳаматига ноил бўлганлар.

Вақт ўтган сайин бу ҳикояларнинг таъсирини сеза бошладим. Энди бўлар-бўлмасга йиғлаб, бағрим куявермай, сабр қилишни ўргандим. Аллоҳнинг марҳаматига умид боғладим. Унинг паноҳида кўнглим сокинлик топди.

Илоҳи, ибодатларимиз мақбул, дуоларимиз мустаҷоб, кўрган мусибатларимиз охиратимиз учун хайрли бўлсин...

САДОҚАТ,
Паркент

Ҳақим САТТОРИЙ

ИСТИҒФОР

(Давоми. Бошланиши 18-бетда.)

Дўстим билан кеча эрталаб-ки суҳбатда Рамазон ойини алоҳида тайёргарлик билан, қўйларни сўйиб, мева-чеваларни ғамлаб, байрамдек кутиб олиш керак экан, деган эдим. Каминани бу амал фақат маиший томондан чарчатиб-тўхтатишга мажбур қилиши мумкин.

(Айтмоқчи бўлган фикрларим доимо қалам тутгач моҳиятдан йироқлашиб, баландпарвоз услубда қоғозга тушади.)

Чой қайнади, соат 4¹⁵.

5³⁰. Куръонда ҳамма саволларга жавоб бор. Ҳаж сурасининг 15—20-оятлари мазмунини юқорида қайд этганим биринчи, иккинчи фикрлар исботига ўхшатдим.

Бундай мутаносибликдан, фикримнинг тасдиқини Куръондан топганимдан хурсанд бўлиб кетдим.

Томоғим очилсин, деб Куръон мазмунини овоз чиқариб ўқидим, талаффузим бурролашиб, овозим тиниклашди.

10¹⁵. Шайтон кутқуси — ошхонага кирсам, чой ичгим, ётоққа кирсам, қурут егим, уйга кирсам, ароқ ичгим келаверади. Олдин бундай бўлмасди.

Инсон кечираётган туйғунинг ҳеч қайсиси қадрсиз, ўткинчи бўлмас экан. Яхшини ҳам, ёмонни ҳам, аччиқни ҳам, ширинни ҳам ўз ўрнида қабул қилиш, эъозлаш, ҳурматлаш керак экан. (“Бу менинг ҳаётим” деган шеърнинг мазмунини англаётгандек бўляпман.)

Ҳозиргина яшил муқовали дафтардаги йўл-йўлакай қайдларни ўқиб чиқдим. Улар талабаликда, Қаршида битилган. Ҳаммасида қалб ҳарорати бор: бири тугалланмаган шеър, бири аччиқ эътироф, бири — изтироб.

Улар, дейман, газеталарда берилаётган (баъзан саҳифалаб)

сўник, чўғсиз ҳиссиётлардан, шарҳлардан қимматли-да! Уларни ҳам жамлаб, тўплам қилса бўлар экан.

10⁵⁵. Одамлар, аксарият, овқат ейиш учун бир-бирлари билан учрашар эканлар. Шу учрашувларда, албатта, зерикмаслик учун ичимлик таклиф қилинади ва турли номаъқулчиликлар бошланади. Отамиз Одам ва онамиз Ҳаввонинг тақиқланган нарсани тановул қилишгани ва нафс кутқуси ила жаннатдан туширилганида бир ҳикмат бўлса керак. Куръонда одам тўғрисида “шукрсиз”, “сабрсиз”, “шаккок” сингари таърифлар кўп. Демак, нафс туфайли одам ёмонлиқ бўлди.

Бугун дам олиш куни. Эрмак кам, телевизор кўряпман. Беихтиёр нимадир ейишга, овқат тановул қилишга хоҳиш кучайиб борапти. Демак, лаънатлашга лойиқ иккинчи ҳолат — бекорчилик.

13⁰⁵. Ҳар сафар бозорга чиққанимда нимадир ёдимдан кўтариларди. Бу сафар ҳеч нарса, ҳатто эртанги (иншааллоҳ) саҳарлик учун тухум олиш ҳам эсимдан чиқмади. Очлик одамнинг зеҳнини ўткир қилиб қўяр экан.

(Очлик, азоб-қийноқ сифатида, қайсидир даражада ўлимни эслатади. Яшашга интилиш, ўлимга қарши курашиш, яъни, уни ортга суришга, енгишга интилиш одамзот табиатида бор хислат. Очлик, унинг ҳомийи. Рўза инсонда тирикликни қадрлаш, унинг бардавомлигини таъминлаш учун курашиш фазилати-сифатини ҳам кўзготар экан.)

Кунлар бўйига узайди — чўзилди, ҳар бир сония салмоқли кечяпти.

Кунлар энига узайди — мазмуни чуқурлашди. Нимадир

ўқиш, нимадир ёзиш, ўйлаш, кўриш мумкин ва булар вақт мазмунини теранлаштирди.

16⁰⁰. Лев Толстойнинг “Сергей ота” деган қиссаси бор. Энг яхши курсант Степан Касацкий тақдир зарбасига учраб, зоҳидликни танлайди, бироқ эллик тўрт ёшида барибир шаҳвоний ҳирсининг қурбони бўлади.

Бу кўринмас кучни (у, ҳақиқатан, тирик жонга куч бағишлайди) жиловлайдиган воқеа борми?

Менимча, одам ўз эътиқодидан ҳимоя сифатидагина фойдаланмаслиги керак. У — қалб гав-ҳари. Эътиқод ҳимояда ҳам, ҳужумда ҳам барабар керак бўлади, асқотади.

Бешинчи кун

5⁰⁰. Жами эзгу амаллар бир нарсага — Аллоҳнинг борлиги, ягоналиги ва қиёмат кунинда қайта тирилишга суянади. Бундай қараганда бирданига имон келтириш мумкин бўлган бу тушунчаларни кўплар қабул қила олмас экан. Хусусан, (охиридан бошласак) қиёмат кун бўлишига кўплар ишонмайди. Дунё азалийдир ва шундай туравереди, дегувчи моддийчиларнинг фикри шундай. Бироқ ҳамма нарса жуфт яратилганидек, ибтидонинг интиҳоси бор — дунё яратилибдими, бир куни вайрон бўлади.

Дастлаб модда эмас, руҳ яралгани рост. Дейлик, уста олдин кетмонни ясаб, сўнгра у ҳақда ўйламайди-ку? Кетмон ерга ишлов бериш жараёнида шундай шаклдаги асбоб кераклиги заруратидан пайдо бўлган. Уста уни дастлаб тасаввур қилган, кейин ясаган.

Ўқувчилигимда, “материя бирламчи, онг иккиламчи” деган сафсатани қабул қила олмасдим, кўпинча уни «материя биринчи синфда, онг иккинчи синфда ўқийди», тарзидаги таққос билан тушунардим.

Дунё ҳақида тасаввуримиз қанча кенгайиб, билимимиз чуқурлашиб бораверса, Аллоҳга шунча яқин бўлар эканмиз. Чунки билимларнинг хулосаси дун-

ёни — жами мўъжизалар манбаини яратган қандайдир илоҳий куч борлигини тасдиқлайверади.

Аллоҳга эътиқод қилиш одамни кучли қилади, чалғитмайди, жасорат бағишлайди, дунёни яна бир бунёдкор куч билан бойитади. (*“Имон” китоби мутолаасидан сўнг.*)

Хуллас, инсон материя сифатида “бир қоп гўшт” (бобомиз соҳибқирон Амир Темур ҳазратлари ибораси), фақат у руҳ билан тирикдир... Демак, тириклик оламида маънавий бойликларгина қимматлидир, етакчидир. Демак, руҳониятга эътибор берган жамиятгина давомли яшашга қодирдир.

11⁴⁰. Ибодат шарт, ибодат муҳити — бу икки омилнинг бирини ўзим таъминласам, иккинчиси мен ва атрофимдагиларнинг саъй-ҳаракати билан юзага келади. Шу маънода ибодат ҳам хусусий, ҳам ижтимоий экан.

Унинг хусусий (шахсий)лиги ҳақида анча-мунча адабиётлар битилган, бизда ижтимоий моҳияти кам ўрганилган (сабаблари маълум).

Менинг ўз кузатувим, ички кечинмаларим шундайки, гарчи ибодат беозор бўлса-да, у атрофдагиларга ёқмаслиги, ҳатто уларда норозилик пайдо қилиши мумкин экан. (Бу ҳолни инсоннинг яхлит табиатидан келиб чиқиб изоҳлаш мумкин — яхши бўлсам ҳам гапиришади, ғийбат қилишади-ёқмайди, ёмон бўлсам ҳам.) Шу маънода ибодат шахсий эҳтиёж экан. Унинг ранж-аламларига чидаган кишигина бу йўлга кирар экан.

Рўза одамни ҳадеб қўлни оғизга тиқишдан тияр экан.

Яхшиям Рамазон ойи келди.

Яхшиям Рамазон арафасида дўстим келиб қолди. Дилим, руҳим ажойиб бир муолажага мушарраф бўлди.

18⁰⁰. Кимнидир, ниманидир кутиш, ўзининг фаолиятдан қониқмаслик, дилгирлик, хафаконлик, норозилик... Деярли ҳар

куни шунақа аралаш кайфиятда юрар эдим. Қарама-қарши кучлар қуршовида муаллақдексиз, йўқдексиз. Зеҳнда ёруғ бир нур милтилламайди. Хуллас, мавҳумлик, тубсизлик. Бундай кайфиятдан чиқиш учун аксар ҳолда ичилар, ичимлик нишонга тегмай ёнлаб ўтиб кетар, эртасига маза қочиб юрилар эди. Кейинги пайтда у ҳам ёқмай, таъсир қилмай қолган эди... Энди эса ҳаммасини бир сезги бирлаштирди — очлик, қорин очлиги. “Одам қўшиқни ҳам қорни билан тинглайди”, деганлари рост экан. Барибир, таннинг моддий эҳтиёжидан қочиб қутула олмас экансиз. Ахир, қорин ташвиши жами жонзотлар учун умумий-ку, биринчи талаб-ку. Шундай қилиб, кунларимнинг ягона қиёфаси пайдо бўлди. Очлик барча сезгиларимни бир нуқтада бирлаштирди. Шу туфайли ҳар хил туманли хаёллар ҳам тарқаб кетди. Содир бўлаётган ўзгаришларни сезяпман. Фикр тиниқ.

Олтинчи кун

4⁵⁵. Сахарликда паловни охиригача едим. Ўзиям ширин бўлган экан. Паловни тунов ифторликка тайёрлаган эдим.

Руҳ ва тана бир тизимга, иза туша бошлади. Худди тарқа-

либ кетган қўй подасини чўпон таёғи билан сурувга бирлаштирганидек, паришон хаёлларда тизгин, тартиб пайдо бўлди. Тарвақайлаб кетган ёввойи васвасалар, қутқулар тарк эта бошлади. Инсоннинг бир вақтда ожизлигини ва бир вақтда буюклигини, бу қарама-қарши қутбларнинг моҳиятини англашга киришдим. Тафаккурдаги юк — муҳокама манбаи аниқлаша бошлади. Янги-янги эзгу ишларга рағбат уйғонмоқда. Ўзимдаги энг кичкина фазилатга ҳам, тирноқча ютуққа ҳам ҳурмат билан қарай бошладим, уларга эришишдаги заҳматларим кўз олдимга келяпти. Ўтган кунларни теран англаб, келажакка тиниқ назар ташляпман.

10⁴⁵. Агар дераза ойнаси мутасил артиб турилмаса, хираллашиб қолади. Кўзгуни ҳам, идишларни, асбобларни... Ҳатто стол услларига, телевизорга чанг қўниб, тароватини йўқотади. Кўнги кўзгуси ҳам шундай экан. Бу маълум ҳақиқатни энди ўзим кашф этдим. Кўнги кўзгусининг хиралиги (“кўнги хиралиги” эмас) шунда билинар эканки, атрофингизда кечаётган воқеаларни, гарчи унинг ичида яшасангиз-да, аниқ ҳис этмайсиз, гўё иссиқни иссиқдек, ёруғни ёруғдек, аччиқни аччиқдек қабул қила олмаганингиз каби, ҳатто буюмларни, ашёларни кўриб турсангиз-да, моҳиятини чуқур англамайсиз.

Мисол: Тунов кун гўзапоя кулининг сувини солиб қўйишга (аниқроғи, гўзапоя ва кўмир кули солиб, тиндирилган сувни челақдан сиздириб қуйишга) оғзи каттароқ идиш изладим. Кўзимга ҳеч нарса илинмади. Кичик қозончадан фойдаланишимга тўғри келди. Ўтиб ўйлаб кўрсам, уйда истаганча шиша банкалар бор, кўпи бўш турибди...

(*Давоми келгуси сонда*)

ТАЖВИДДАН СИНОВ

ДАВОМ ЭТАДИ

45. Қайси қатордаги мисолларнинг барчасида “ро” ҳарфи йўгон (тафхим) ўқилади?

- A) رَحِيمٌ — أَرْسَلَ — مَرَصَادٌ — شَهْرٌ — ارْجِعْ
 B) بِالْكَفْرِ — مَرَصَادٌ — حَجْرٌ — أَمِ ارْتَابُوا — رَجُلٌ
 C) حَجْرٌ — وَاعْفِرْ — شَهْرٌ — مَرَصَادٌ — كَفَرُوا
 D) A ва E.
 E) رَحْمَنٌ — ذَكَرَ — بَغِيرٌ — أَمْرٌ — تَرَّ

46. Ҳарф махражлари қандай ўрганилади?

- A) Араб тилида эркин сўзлаша оладиган шахсдан.
 B) Магнитофондан, кассеталардан.
 C) Машҳур тажвид китобларидан.
 D) Бевосита тажвид илмини пухта эгаллаган қорилардан.
 E) Оммавий-ахборот воситаларидан.

47. Махражи (чиқиш жойи) бир бўлган ҳарфлар қайси қатордан жой олганини аниқланг?

- A) م ا د ذ ت س ظ ط
 B) ء د ذ ر ز ش ع غ
 C) ق ف ب ج ر ز غ م
 D) ء ذ ث ط ج ع ب ر
 E) A ва C.

48. Исмда ва махражда бир-бирига яқин икки ҳарф жой олган қаторни аниқланг.

- A) ن ل ج ح در ذ
 B) ء ض ط ظ ر د ز ش
 C) ش م ن ي ل ط ظ
 D) ل ف ق ح ه ي ك
 E) A ва D.

49. Иккита бир хил ҳарфлар, махражи бир бўлган ҳарфлар ёки исм ва махражда бир-бирига яқин ҳарфларнинг бири иккинчисига йўлиқиб, аввалгиси сукутли бўлганида, уларнинг барчасига нисбатан қўлланадиган қонданинг номи қандай?

- A) Изҳор.
 B) Ғунна.
 C) Иқлоб.
 D) Ихфо.
 E) Идғом.

50. Сакта нима?

- A) Икки сўз орасида нафас олмасдан бир оз тўхташ.
 B) Бир ёки икки сўз орасида нафас олмасдан бир оз тўхташ.
 C) Икки сўз орасида нафас олиб, бемалол тўхташ.
 D) Икки сўз орасини тезлик билан улаб кетиш.
 E) Икки сўз орасида узиб-узиб тўхташ.

51. Таъввуз нима?

- A) «Ла илаҳа иллаллоҳ».
 B) «Қод қоматис-солаҳ».
 C) «Бисмиллаҳир роҳманир роҳим».
 D) «Аъзу биллаҳи минаш-шайтонир роҳим».
 E) «Ҳаййа алас-солаҳ».

52. Басмала айтиш дейилганида нимани тушунаси?

- A) “Бисмиллаҳир роҳманир роҳим”ни айтишни.
 B) Азон чақиришни.
 C) “Ла ҳавла вала қуввата илла биллаҳ” дейишни.
 D) “Машааллоҳ” дейишни.
 E) “Субҳана роббиййал-аъла” дейишни.

Акмал АБАЗ

тузди.

Ҳорун ЯХӢ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْآيَاتِ كَيْفَ خُلِقَتْ

«Туянинг қандай яратилганига (ибрат назари билан) боқмайдиларми?» (Ғошия, 17, мазмуни).

Аниқки, ҳар бир жонли мавжудотнинг беқиёс ва бетакрорлиги Яратувчининг буюк ҳикмати, улуғ куч-қудратга эга эканига далолатдир. Аллоҳ яратган ҳар бир мавжудот ва махлуқот биз (ақл эгалари) учун аломат ва ибратдир.

Ғошия сураси 17-оятда Аллоҳ азза ва жалла инсонларни Ўзининг мўъжизаларидан бири бўлмиш жониворга — туяга назар солишга ва фикр юритишга жалб қилади.

Ҳақиқатан ҳам туянинг ҳар бир аъзоси алоҳида бир ҳикмат билан яратилган. Ҳатто у оғир шароитда — жазирама саҳро иссиғида ҳам яшаш хусусиятини йўқотмайди. Бу жонивор бир неча кун овқатсиз, сувсиз, оғир юк билан бир неча чақирим масофани босиб ўтади. Араблар туяни «саҳро кемаси» деб бежиз аташмаган.

Туя танасига мужассамланган ҳар бир хислат бу жониворнинг тўла саҳро шароитига хос ва инсонга хизмат қилишга мос яратилганини исботлайди.

«Албатта, кеча ва кундузнинг алмашиб туришида ва Аллоҳ осмонлару ерда яратган нарсаларида тақво қиладиган қавмлар учун оят-белгилар бордир» (Юнус, 6, мазмуни).

Инсонга хизмат қилувчи ўзига хос жонивор

Қумдан ҳимояланган бош. Тасодифий бирор хавф туғилиши билан жониворнинг қовоқлари ўзидан ўзи юмилиб, кўзини ҳимоялайди, қалин ва узун киприклар бир-бири билан жипслашиб, жуда майда қум зарраларининг ҳам кўзга киришига йўл қўймайди.

Бурун катаклари ва қулоқлари ҳам қумдан ҳимояловчи узун туклар билан қопланган.

Узун бўйни ҳатто уч метр баландликдаги барглари узиб ейиш имкониятини беради.

Йўл танламас оёқлар. Оёқ қафтлари иккита туёқдан иборат, улар ораси юмшоқ ёстиқча билан боғланган. Бундай тузилиш жонивор қадамининг ҳар қанақа ҳолатдаги ерга юмшоқ босилишига ёрдам беради.

Туёқсифат тирноқлари бу оёқ қафтларини бирон-бир жойга қаттиқ тегишдан ҳимоялайди. Тиззаларини қоплаган дағал қалокларнинг ҳам хизмати бор: улар туя жазирама иссиқ ерга чўккалаганида ҳимоя вазифасини ўтади.

Ўркач озуқа омбори. Озуқа етишмаган даврда туянинг катта ёғли жойи ҳисобланмиш ўркачи уни доимий озуқа билан таъминлаб туради. Натижада жонивор уч ҳафтагача сувсиз яшай олади. Бу вақтда жонивор ўз жисми умумий ҳажмининг 30 фоиз оғирлигини йўқотади. (Инсон эса бундай шароитда вазнининг 8 фоизини йўқотади ва 36 соат ичида танаси қуриб, ўлади.)

Юнги иссиқлик қопламаси. Туя юнги қалин ва йўғон туклардан иборат бўлиб, жонивор танасини

жазирама иссиқдан ва қаттиқ совуқдан сақлаш ҳамда танадаги сувнинг тери орқали буғланиши олдини олиш хусусиятига эгадир. Жазирама иссиқда нортуянинг тана ҳарорати 41 даражагача кўтарилиб, терлаш қобилиятини секинлаштиради. Бу ҳол, жонивор танасидаги сувнинг ортиқча йўқолишидан сақлайди.

Туя ўзининг қалин юнги ҳимоясида Осиёнинг ёзда 50 даражали иссиғига ва 50 даражали совуғига бемалол чидай олади.

Фавқулода қобилият

Туя 50 даражали жазирама иссиқда озуқасиз ва сувсиз саккиз кун яшаш мумкин. Бу вақт давомида у ўзининг 22 фоиз оғирлигини, ҳатто танасидаги сувнинг 40 фоизини йўқотса-да, яшайверади. (Инсон эса бундай вазиятда 12 фоиз тана намини йўқотади ва ҳалок бўлади.) Қишнинг совуқ кечаларида эса туянинг тана ҳарорати 30 даражагача пасайиши кузатилган.

Сувдан фойдаланишининг ажойиб усули

Туялар ўн дақиқада оғирлигининг учдан бир қисмига тенг ҳажмдаги сувни ичади. Яъни, баъзан 130 литргача сув ичади.

Шу билан бирга, туя бурун катакларининг шиллиқ пардаси инсонникидан деярли юз баробар катта. Жониворнинг бурнидаги кенг ва айланма шиллиқ парданинг бундай хусусияти ҳаводаги намнинг 66 фоизини сақлашга ёрдам беради.

Озуқа ва сувдан унумли фойдаланиши

Деярли ҳамма ҳайвонлар буйракдаги қонга сийдик аралашини туфайли ҳалок бўладилар. Аммо

туя танасидаги озуқа ва сувдан унумли фойдаланган ҳолда буйракдаги сийдикни бир неча бор қайта ишлайди ва қонни тозалайди. Туянинг хужайра ва қон таркиби ҳам уни саҳро-чўл шароитида узоқ вақт сувсизликка чидашининг бир омилidir.

Жониворнинг хужайра мембраналари алоҳида тузилиш хусусиятига эга, улар хужайрадаги су-юқликнинг ортиқча йўқолишининг олдини олади. Қон таркиби ҳам ўзига хос бўлиб, у жонивор танасида сув жуда камайиб кетганида ҳам қон айланишининг сустлашишига йўл қўймайди. Бундан ташқари, туянинг қон таркиби бошқа жониворларникидан фарқли ўлароқ, таркибида оқсил моддаси (албумин) анча юқори бўлиб, туя танасининг сувсизликка чидамлилигини оширади.

Туянинг ўрқачи унинг яна бир ёрдамчисидир. Унда тўпланган ёғнинг миқдори жонивор танаси вазнининг бешдан бир қисмини ташкил этади. Тананинг маълум қисмида тўпланган ёғ қатлами сувнинг кўп миқдорда ажралишини тўхтатади, чунки қатлам тананинг энг устки қисмида бўлгани учун ҳам сувни тежаб сарфлаш имконини беради.

Бир ўрқачли туя озуқа мўл шароитда бир кунда деярли 30-40 кило овқат эса, ем танқис пайтларда бир кунда 2 кило қуруқ ўт билан озиқланиб, бир ой яшай олади. Туя лабларининг, оғиз бўшлиғининг тузилиши ҳатто оёқ кийимни тешиб юборадиган тиконларни ҳам қийинчиликсиз чайнаб ейиш қобилиятига эга. Тўрт қатламли ошқорзон ва овқат ҳазм қилиш аъзолари ичга кирган барча озуқани ҳеч қандай қийинчиликсиз ҳазм қила олади. Бу жонивор ҳатто еб бўлмайдиган каучукдан ҳам ўзи учун фойдали озуқа топа олади. Албатта, бу қобилият қурғоқчилик кучли худудларда қанчалик зарур экани тушунарли ҳолдир.

Бўрон ва қуюнларга қарши чоралари

Туянинг киприклари икки қатор жойлашган бўлиб, улар юмилганида жониворнинг кўзини қум қуюнларидан сақлайди. Бунақа об-ҳаво шароитида бурун катаклари ҳам юмилиб, бурнига қумни киритмайди.

Жазирама иссиқдан ва қаҳратон совуқдан ҳимоя усули

Туя танасини қоплаган қалин юнг тана терисини чўл ва саҳро қуёшининг куйдирувчи нуридан сақлайди. Шу билан бирга, қаттиқ совуқли кунда вужудини иссиқ тутати. Саҳро қуёшининг 70 дара-

жали иссиғи чўл туяларига, айниқса икки ўрқачли нортуяларга таъсир қилмаганидек, улар 0 дан 52 даража паст совуққа ҳам бемалол чидай оладилар. Бу туялар ҳатто денгиз сатҳидан 4000 метр баланд тоғларда ҳам яшайверадилар.

Қизиган қумга қарши чоралари

Туя товонлари оёқларига нисбатан номутаносиб тузилган, катта-катта ҳамда ўзига хос хусусиятга эга. Товонлари шундай кенги, у қумда юрганида ботиб кетмайди, бемалол юра олади. Оёқ остидаги махсус қалин тери эса, уни қаттиқ қизиган қумдан ҳимоялайди.

Хулоса

Келинг, энди ушбу маълумотларни бир синчиклаб таҳлил этайлик.

Туя ўзидаги бу хусусиятларни чўл ва саҳро шароитига мослаштиришга ўзи қодирми? Бурун бўшлиғидаги шиллиқ пардани ўзи шакллантирганми ва ўрқачни устига ўзи ўрнатганми? Ёки қуюн ва бўрондан ҳимоялаш учун кўз ва бурнини ўзи алоҳида лойиҳалаштирганми? У сувни тежаш мақсадида ўзи хужайра ва қони билан келишиб олди-ми? У ўз юнгининг хосиятини ўзи ўйлаб топганми? Ва охири, у ўзини ўзи «саҳро кемаси»га айлантирганми?

Ҳар қандай жонзот каби туя ҳам, албатта, буларни бажара олмайди ва ўзини ўзи инсон учун фойдали қилолмайди.

Аллоҳнинг Қуръондаги: **“Туянинг қандай яратилганига боқмайдиларми?”** деган маънодаги ояти бутун моҳияти билан бу жониворнинг қандай яратилганини жуда чиройли очиб беради. Туя ҳам, бошқа ҳамма жонзотлар каби, Энг Олий Зот томонидан, ер юзиде яшаши учун жамики хусусиятларга эга тарзда яратилган ва Парвардигорнинг мукаммал ижодига исбот сифатида ерда ҳанузгача яшаб юрибди.

Ана шундай фаройиб жисмоний хусусиятлар билан таъминланган туя инсонларга хизмат қилиш учун яратилган. Инсонга эса, атрофини ўраб турган оламдаги ана шундай мўъжизаларга назар солиш, улардан ибрат олиш ва бутун мавжудотнинг ягона Холиқи — Аллоҳ таолони таниш ва англаш қолади, холос...

«(Эй инсонлар), Аллоҳ осмонлар ва ердаги барча нарсаларни сизларга бўйсундириб қўйганини ва сизларга барча ботиний (яъни моддий-маънавий) неъматларини комил қилиб берганини кўрмадингларми? Одамлар орасида шундай кимсалар ҳам борки, улар ўзлари билмаган, ҳидоят топмаган ва ёрқин-ҳужжатга эга бўлмаган ҳолларида Аллоҳ хусусида мужодала қилурлар» (Луқмон, 20, мазмуни).

Ўрис тилидан
Мўътабар ЙЎЛДОШ қизи
таржимаси